

A VÁROSKÉPI ARCULAT FORMÁLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI
- kisvárosi léptékben

Szakdolgozat
Urbanista felsőfokú szakirányú képzés
Mészáros Judit, 2012. május

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Mi a városképi arculat?	4
3. Miért kell a városképet tudatosan formálni?	8
4. Városképi arculat formálásának jelenlegi gyakorlata	13
Szabályozások	13
Helyi értékvédelem.....	17
Alternatív terműfajok (karaktertervek, arculattervek).....	20
Ösztönzési, támogatási rendszer	27
A jelenlegi gyakorlat összefoglaló értékelése.....	29
5. A városképi arculat fejlesztésének javasolt módja	31
Új kihívások.....	31
Javaslatok az alkalmazott eszközök, terműfajok továbbfejlesztésére	32
Városképi Stratégia és Arculatterv kidolgozása	37
Közösségi részvétel lehetőségei	43
A Városképi Stratégia megvalósulását támogató alternatív várospolitikai eszközök	45
6. A Városképi Stratégia kommunikációja	47
Optimális megjelenési formák vizsgálata	47
7. A javasolt metodika továbbfejlesztésének lehetőségei.....	50
A megvalósulás értékelésének szempontjai.....	50
Továbbfejleszthetőség irányai.....	50

1. Bevezetés

A munka eredeti célja egy olyan tervműfaj metodikájának kidolgozása volt, ami a városrendezési előírások építészeti minőséget leíró szempontjainak jogszabályba foglalt normatívái, korlátozásai helyett, (ami a jelenleg gyakorlatban széles körben elterjedt) - vizuálisan is bemutatott ajánlásokkal - a városok építészeti koncepcióját fogalmazná meg, így a szabályzatokkal ellentétben nem passzív és korlátozó, hanem proaktív, dinamizáló hatást tudna elérni.

A tervműfaj feladatául azt határoztam meg, hogy képes legyen iránymutatást adni mind az építetőknek, mind a tervezőknek, mind az engedélyezésben részt vevőknek, hogy a városképet meghatározó egyes építészeti, zöldfelületi megoldások hogyan tudnak a város meglévő épített és környezeti értékeihez igazodó, annak jellegzetességeit megőrző és továbbfejlesztő, harmonikus összkép irányába mutató alkotóelemeivé válni.

A lépték definiálása – a kisváros

A vizsgálataimat és javaslataim célterületét az egyszerűsítés kedvéért leszűkítettem a nagyságrendileg 30 ezer fő körüli (20-50e) lakosságú városokra. Egyrészt azért, mert a település, ahol élek és dolgozom szintén ebbe a kategóriába tartozik, ezért a dolgozat következtetéseit munkám során remélhetőleg hasznosítani tudom. Másrészt azért, mert ez a méret egy speciális léptéket képvisel, ami a témafelvetés szempontjából - az ennél nagyságrendileg kisebb vagy nagyobb településekhez képest - egyedi megoldásokat kínál és kíván meg.

Már a kertváros-mozgalomban megfogalmazódott ez a népességszám, mint optimális lépték arra, hogy a vidék és a város előnyeit ötvözni lehessen, de a későbbiekben még említésre kerülő Slow Cities városi életminőség javítását célul kitűző programjában is a legfeljebb 50 ezres városokkal lehet részt venni. Ez a méret valóban ideálisnak tűnik arra, hogy a lakónépesség képes legyen összefüggő közösségi hálót alkotni, ez pedig a közösség aktivitását, közügyekhez való viszonyát pozitívan befolyásolja. (Ild. Közösségi részvétel lehetőségei című fejezetet)

Munkámban szeretném elkerülni azonban azokat a sztereotípiákat, amelyek a kisváros idilli voltát hangsúlyozzák a számos patológiás viselkedés forrásaként azonosított nagyvárosi étellel szemben. A városszociológia e korai, leegyszerűsítő elméletei mára árnyalódtak. A re-urbanizáció korában ugyanis egyre kevésbé lehet figyelmen kívül hagyni a nagyvárosokhoz köthető előnyök (pl.: a magas színvonalú és széles spektrumú kulturális kínálat, szórakozási

lehetőségek) helyidentitás-fokozó erejét. (Dúll A., 2009.) Emellett a nagyvárosokra ráaggatott „túl sok és feldolgozhatatlan inger” jelensége már tapasztalható a kisvárosokban is a vizuális környezetszennyezés – köztéri reklámok, városszéli „big box” kereskedelmi zóna, és az ahhoz kapcsolódó szegényes környezetkultúra – által.

2. Mi a városképi arculat?

A települések fizikai és mentális megjelenésének definiálására számos kifejezés létezik. A karakter, az arculat vagy az imázs kifejezések a hétköznapi használatban rokon értelmű szavak (Isd. keretes írást), azonban például az üzleti kommunikációban a köztük lévő árnyalatnyi különbségek kiemelt jelentőséget kapnak.

Az a szubjektív kép, ami bizonyos személyekről, dolgokról bennünk él, nem biztos, hogy egyezik az objektív valósággal. Az üzleti életben ennek óriási a tétje, hiszen az a vállalkozás, amelyik nem igyekszik pozitív képet kialakítani magáról, ápolni hírnevét, hosszú távon nem működhet sikeresen. Tekintve, hogy az egyre felfokozódó globális városversenyben a települések is kezdik átvenni a vállalati kultúra tökélyre fejlesztett kommunikációs stratégiáit, jó, ha megismerjük az ezzel kapcsolatos szakzsargont is.

imázs, imidzs, image: (ang.fr) arculat, az a kép, amelyet egy intézmény, személy, csoport mások számára kialakít önmagáról, általában az elismerés, a siker érdekében (Osiris, Idegen szavak szótára, 2007.)

arculat: valaminek a jellegzetes külső képe, formája
szinonimája: arc, külső, megjelenés, (idegen) imázs – (Tinta Könyvkiadó: Értelmező Kéziszótár, 2007.)

karakter: (gör) 1. jellem, egyén vagy csoport jellegzetes, állandó létezési és viselkedésmódja
2. jellemző tulajdonság, jellegzetesség (..)
(Osiris, Idegen szavak szótára, 2007.)

Az ARCULAT szót ebben a kontextusban többnyire az angol „Corporate Identity” kifejezés fordítására alkalmazzák, tehát az identitással hozzák kapcsolatba, és megkülönböztetik az IMÁZS-tól, ami a külső szemlélőben kialakuló képet jelenti.

„Az Identitás a naphoz hasonlít. Egy szilárd tömegeből sugároz energiát. Az Image viszont olyan, mint a léggömb: csak felülete van, és rengeteg időt tölt azzal, hogy elkerülje a tűszúrásokat. Vagyis, míg az image a másokban kialakult képet jelenti, addig az identitás azt jelenti, hogy milyenek is vagyunk valójában. Az arculat szó hallatán – helytelenül – gyakran általában a formai jegyekre gondolnak a legtöbben: a logóra, a levélpapírra, pedig sokkal többet jelent annál. Az arculat tartalmi és formai oldalból áll.”

(forrás: www.vizualis-arculat.hu)

Jelen dolgozatban is olyan értelemben használom az arculat fogalmát, ami többet jelent a városkép formai megjelenésénél, többet jelent a választott kommunikációs formáknál (integrált grafikai városarculat: logo, szlogenek, honlap formálása, imázsfilm, ...). A városképi arculat az egész települést átható identitástudatra épül, s formálása is az identitás komplexitásának figyelembe vételével lehetséges.

A vállalati stratégiák mintájára egy jó „branding” révén a települések, régiók, sőt egész országok szinte fogyasztói márkává válva kaphatnak az idegenforgalom vagy üzletépítés szempontjából vonzó, értékesíthető imázst (Moravánszky Á. 2009., Papp-Váry Á. F.) A tömegmédiá, a telekommunikáció és az internet korában néhány kattintással rengeteg információt kaphatunk egy adott helyről, így kétségtelenül fontos a városimázs ilyen tudatos alakítása. A kérdés inkább az, hogy ez mennyire hiteles kép, mennyire fedí a valóságot (azaz valós identitás-tudaton alapul-e), vagy mennyire csak ügyes marketing-fogás.

Bardóczi Sándor például a budapesti fejlesztési dokumentumok kapcsán kritikaként fogalmazza meg a „brand-hajszolást”, vagyis a piaci keresletet generáló identitáskeresést.
„ (...)Pedig turisztikai marketing szempontjából nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy például a londoni taxiknak, double deckereknek, postaládáknak, viktoriánus-stílust utánozó zártsorú beépítéseknek, bay-window típusú ablakoknak, a londoni járdák jellegzetes nagy terméskő lapjainak, a square-eknek vagy a telefonfülkéknek sokkal nagyobb a szerepük a Big Bennél vagy a London Eye-nál, vagy éppenséggel az 'Uborkánál'. Azaz ha például London bármely utcáján fotózunk, abból mindenki azonosítani tudja a várost, míg Budapest esetében ez erősen helyszíntfüggő.” (Bardóczi, 2009)

A Települési arculat formálása vagy megteremtése a városimázs – vagyis a településről közvetíteni kívánt kép - tartalommal való megtöltése, ami a helyidentitás megerősítésével lehetséges. Ennek során alapvetően fontos a meglévő értékek feltárása, lakókban való tudatosulása, valamint új értékek konszenzus alapján történő megfogalmazása és létrejöttének célként való kitűzése. Az Arculat fontos része a város látványa, de hozzá tartozik a kulturális élet, egyéb jellegzetességek, a városban lakók életérzése, magatartása, társadalmi élete is.

Ebben a munkában a települési arculatot meghatározó elemekből kiemeljük a város látványának, vagyis a természeti és épített táj karakteréből kirajzolódó városképnek a formálási lehetőségeit, fenntartva, hogy a javasolt beavatkozások a városképen túl az arculat egyéb elemeire is hatással lesznek. A város fizikai környezete - az utcák és terek, a parkok – ugyanis a társadalmi élet színtere is egyben, ha emelkedik azok környezeti minősége, az pozitívan hat az emberi kapcsolatok kialakulására is, így a társadalmi életre, kultúrára, életérzésre.

Helyidentitás

A környezetpszichológia, mint formálódó új tudományág vizsgálatai és kutatási eredményei által kezd egyértelművé válni, hogy a helyek, és azok fizikai tulajdonságai részt vesznek személyes identitásunk alakításában. Szubjektív érzéseinket nem csak másokkal való kapcsolataink határozzák meg, hanem fizikai környezetünkhöz való viszonyaink is (Dúll A., 2009). Az ún. helyidentitás fogalma alatt azonban a környezetpszichológusok nem csupán bizonyos helyekhez való érzelmi kötődés mindenki által ismert érzését értik, hanem annál jóval összetettebb jelenség megragadására használják. A helyidentitásban nagy szerepe van a társadalmi normáknak, emlékeknek, értékeknek, de beletartozik például a fizikai környezet tudat alatti funkciókra gyakorolt hatásainak összessége is, ami által részt vesz az ember aktuális pszichológiai jól-létének meghatározásában.

A „helyek” fontos vonatkoztatási pontjaink majdnem minden élethelyzetünkben, és nem csupán a konkrét helyek, hanem annak általánosabb típusai is. A helyidentitás alapos tudást biztosít nekünk a fizikai világról, ami segít tájékozódni, hogy amit látunk, arról mit gondoljunk, segít továbbá felismerni, mit lehet, és mit nem lehet tenni, mik a társadalmilag elfogadott viselkedési formák az adott helyen.

Egy adott hely rendszeres használatával kialakul a hely tulajdonlásának érzése, az ismerős helyek biztonságérzést keltenek bennünk, ezért pozitívan értékeljük ezeket, úgy érezzük, hozzánk tartoznak, részei személyes identitásunknak.

Annak, hogy a változó fizikai-társadalmi környezetben is meg tudjuk őrizni tájékozódó képességünket, feltétele, hogy a környezetet alkotó mintázatok fejlődése szerves, folyamatos legyen, és az attól esetlegesen eltérő idegen minták csak a hagyományos struktúrával összeegyeztetve kerüljenek átvételre. Amennyiben ez nem így történik, az szakadásokhoz vezet a városszövetben és az emberi pszichében egyaránt (Isd. keretes írást). Többek között ezt ismerte fel az európai urbanistákat tömörítő CEU (Conseil Européen des Urbanistes) is, amely az 1998-es közgyűlésén megfogalmazott „Új Athéni Kartá”-ban a legfontosabb ajánlásai között szerepelteti a város karakterének megőrzését:

„ A város karakterét meg kell őrizni. A tervezés egyik fontos funkciója megtalálni azokat az eszközöket, amivel biztosítani lehet város történeti fejlődésének folyamatosságát, egyben egyediségét, karakterét őrző adottságok fennmaradását és megújulását.”

(Idézi: Meggyesi T., 2006)

Szerves fejlődésre példa a hazai, jellemzően mezőgazdasági termeléshez kötődő települési környezetkultúrában a polgárosodás idején végbement változás, ami az archetipikusnak nevezhető, a telek északi oldalhatárán álló egyemenetes hosszúháztól additív bővítéssel létrehozta a magasabb igényeket kiszolgáló kisvárosi/mezővárosi családi házak típusát, illetve zárt sorú polgári lakóházakat (hajlított házak különböző formái) (Meggyesi T., 1994.) Ez a szerves fejlődés Meggyesi szerint egy kiegyensúlyozott politikai és társadalmi légkörben valószínűleg képes lett volna megőrizni és továbbfejleszteni a hazai környezetkultúra hagyományait, az ismert politikai és társadalmi folyamatok (mezőgazdaság erőszakos kollektivizálása, lakó- és munkahely mesterséges szétválasztása) miatt azonban a szerves fejlődés itt megszakadt. Olyan idegen mintázatok kerültek a települések hagyományos beépítési és telekstruktúrájába, mint a sátoztetős, szabadon álló családi ház, vagy a modernista városépítési elveknek megfelelő, a térben szabadon úszó, többszintes, sáv- és pontházas telepszerű beépítés.

Az idegen mintázatok megjelenése – ezt szociológiai elemzések támasztják alá – a lakosság pszichikai állapotát negatívan befolyásolta. A napfényes, jól tájolt, zöldfelületekben gazdag korszerű lakótelepekből lelkiileg és idegileg kevésbé egészséges nemzedékek kerülnek ki, mint a nyomornegyedekből. (Meggyesi T., 1994.) A „Szomszédok” című népszerű tele-regény Lenke nénije ugyan szép lassan magára talált, miután a ledózerolt családi házukból a helyére épülő Gazdagréti lakótelep egyik tízemeletesébe költöztek, a környezetkultúra ilyen fokú drasztikus változása a valóságban nem múlhat el nyom nélkül az emberi pszichében.

A helyidentitás kialakulásának legfontosabb terepe a lakás és annak tágabb környezete. A környék, vagy angolszász terminológiával élve „szomszédság” nem csak szociális szempontból fontos, fizikai megjelenésének is szerepe van a helyidentitás kialakulásában. Ennek a folyamatnak a környezet-pszichológusok által körülhatárolt fázisait – a felszínes kapcsolattól a valamely fenyegetettség hatására, vagy egyszerűen pozitív önszerveződéssel kialakuló környezeti tudatosságon át a szimbolikus közösség kialakulásáig, amelyben a helyhez olyan erős kötődés alakul ki, hogy az már részévé válik a személyes identitásnak – Dúll Andrea mutatja be könyvében (2009).

A fentebb leírt fejlődési folyamat vezethet el ahhoz a fentebb már említett célkitűzéshez, hogy a helyidentitás megerősítésével teremtsük meg a település valós „személyisége”, saját magáról alkotott, illetve kifelé közölni kívánt képe közti összhangot. Ez az az ideális állapot, amikor a település lakóinak identitástudata a külvilág felé olyan módon nyilvánul meg, ami a település reputációját, megítélését növelni képes, hozzájárulva ezzel a hőn áhított

versenyképességhez. Ennek elérése azonban a kifelé és befelé történő megnyilvánulások bizonyos fokú tervezettségét, tudatosságát feltételezi – hogy miért, azt a következő fejezetben tárgyalom.

3. Miért kell a városképet tudatosan formálni?

- pozitív és negatív példák bemutatása, elemzése

„Az ország építészeti arculata egyre zűrzavarosabb, településeink egyre csúfabbak. A pénz pallérozatlan uralma, a külföldről beoldalgó építészeti import sokszor alacsony minősége, az új építési anyagok silánysága, az építészek jó részének csalfasága, az építészet egyetemes szellemi jelentőségének csökkenése miatt gyorsan halad Magyarország építészeti képének torzulása.”

Ezt írja Janáky István Az épített szépség rejtekei *Magyarországon* című könyvében (2004).

A szakirodalomban a jelenséget számos teoretikus szerző boncolgatja, egyesek a bomlás koráról beszélnek, mások fragmentált világról, szellemi vegyeskereskedésről, pluralizálódott ízlésről vagy formai alapú esztétikai etalon hiányáról. (Déry, 2002; Kunszt 2003; Borvendég, 2005; Radnóti S., 2007; Moravánszky, 2009) Ugyanez a gondolatkör bukkan fel már inkább költőien, mint tudományosan megfogalmazva Janáky István 1998-as kiállításának megnyitó beszédében (Isd keretes írást).

Miről van szó tulajdonképpen? Arról, hogy egészen a XIX. századig a művészeti alkotások képesek voltak az egész társadalom életérzését kifejezni. Nem kötődtek közvetlenül személyhez és osztályhoz. A művészet egységes, oszthatatlan volt. Az építészetben a leginkább elfogadott esztétikai és szerkezeti megoldásokat tipizálták. Néhány egyedi feladattól eltekintve tulajdonképpen egyszerű volt a tervezés: a tartószerkezeti rendszer, belső térszervezés levezethető volt az egy vagy többtraktusos lakóház illetve az egy vagy többterű csarnok sémájából. Az architektúra tulajdonképpen a falfelületek kiképzését, tagolását jelentette. (Déry, 2002)

Településkép-részletek Erdélyből – a városképi arculatformálás teljes hiánya

Ehhez hozzájárult a társadalom széles rétegeire jellemző alapvető igény a közösséghez való illeszkedésre, ami a viszontagságos időkben a túlélés fontos kritériuma volt. Ennek folyamányaként az építést szabályozó előírásoknak is más volt a szerepe, mint napjainkban, és alapvetően olyan műszaki biztonsági kérdésekkel foglalkozott, mint a tűzvédelem, árvízvédelem. Egyebekben elegendő volt a szokásjogon alapuló építési rend. Még az 1838-as pesti „Bauordnung” is leginkább az átlagizlés és átlagmegoldások kodifikációja volt. (Déry, 2002).

A XIX. század közepétől kialakuló stíluspluralizmusra számos elmélet született, melyek általában egy korábban még létezett egész felbomlásaként értelmezik a jelenséget (Moravánszky 2009). Déry szerint (2002) a romantika már nem tudta meghódítani a többséget, nem volt általánosan használható eszköztára, a romantikát követő, illetve azzal párhuzamosan kibontakozó stílusok (eklektika, szecesszió) pedig már kifejezetten osztályokhoz, társadalmi csoportokhoz köthetők. A szecesszió után a stílus, mint „csinált” formanyelv már csak az építőművészek dekadens játékának tűnt, az önkifejező forma keresése helyett a hangsúly áttevődött szociális felelősségtudatra.

Ezzel párhuzamosan az építési feladatok differenciálódtak, így az építési szabályzatok is szükségszerűen összetettebbé váltak: a beépítés mértékére, párkánymagasságra, szerkezetekre vonatkozó előírások jelentek meg.

„Mi történt? A görögöket emlegetik folyton (ha kínozni akarják az embert), akiknél létrejött a földi teljességnek valami tündöklő formája: a szépség és a szenvedély okos egyensúlya a rendben - aminél (forogatnak még egyet a törön) semmi nagyszerűbb nem lehet és nem is lesz soha. Bár kiterjedését, mélységeit és magasságait, összetettségét és egységét tekintve valószínű, hogy a soha sajnós igaz - ám a feltételek, amik ennek a tüneménynek a születésénél bábáskodtak, más formában, előtte és utána is világra segítettek számtalan kultúrát, számtalan hagyományt és stílust, számtalan modellt, és végül úgy látjuk, ugyanezek a feltételek amik között az ember, most már egymaga, valami halvány reménnyel nekiláthat, hogy saját élményeit és szenvedélyeit rendezve felmutasson egy világot.

(...)

Aztán kétezer évvel ezelőtt megtörtént. Elválás(?), szakadás(?), megszabadítás(?). Ez valami olyasmit közölt, hogy mindnyájatokban ott az az egy - az egész. Hozzá még csendben: minden, ami eddig egy volt az anyyi, ahányan vagytok.

Hogy a lecke mit adott fel, az csak lassan derült ki. Kelletlenül került elő a táskából a házi feladat.

Ami rögtön világos volt: osztályzás nincs, a javítás elmarad. (Volt aki később sejteni kezdte: ott valami félrefordulás történt - nem helyettünk, hanem úgy, mint majd mi.)

Igen, a működő rend megteremthető. És létrehozható a szépség és a szenvedély lehetőfinom mértéke, idővel az egység - csak éppen a kétség örült nagy súlya alatt.”

(Janesch Péter, 1998)

A stíluspluralizmus beköszönte után még vissza-vissza tért a korábban létezett egységesség és a modern korszaknak megfelelő stílus újra megtalálásának vágya. Ezt mutatja Hendrik Petrus Berlage sokat mondó óhaja: „nem csupán egy királyságot, de a mennyországot egy stílusért”, vagy a Bécsi Secession kiállítási épület bejárati felirata: „Der Zeit Ihre Kunst, der Kunst Ihre Freiheit (idézetek: Moravánszky, 2009), a jóleső biztonságérzet mégsem tapasztalhatta meg többé a társadalom.

A XX. század elejére általánossá váló szociális felelősségvállalás, illetve a modernizmus optimizmusa – hogy építészeti eszközökkel meg lehet oldani a társadalmi problémákat – vezetett az ún, funkcionalizmus, a forma és funkció egységének dogmájához. A nagy lendületben azonban sikerült a fürdővízzel a gyermeket is kiönteni – az építészetből ugyanis kivonódtak azok az elemek, amelyeket a kollektív emlékezetben a „ház” illetve a „város” több évezred alatt kiérlelt archetípusát alkották: a mérsékelt égövön szokatlan lapostető, a díszítés, tagolás hiánya, a hagyományos városi struktúra, térszervezés elhagyása ugyanis riasztóan hatott a közvéleményre (Déry, 2002). Hamar megjelentek tehát a „lebontott forma visszaszerzésé”-re irányuló kísérletek (a neostílusok, a diktatúrák építésze, az organikus építészet, a regionalizmus, majd a design-elven működő építészeti stílusok, a morf (bio-, geo-, zoo-); skin, poszt-dekonstruktivista, hiperracionalista építészet... Ezeknek a kavargó stílusoknak a korában élünk ma is.

Szakember és laikus civil problematikus kapcsolata

Nem lehet a városképi arculat formálásának lehetőségeiről beszélni a szakember építész és a szakmai narratívákat nem ismerő laikus civilek közti ellentét figyelmen kívül hagyásával. Ennek feloldása azért nehéz vállalkozás, mert a különböző fent említett mai stílus-narratívák mentén még építész és építész között sincs szakmai egyetértés.

Az építészek hitelessége a modernizmussal úgy tűnik elég nagy csorbát szenvedett. Ennek kellemetlen érzésétől többnyire csak azok a tervezők szabadulhatnak meg, akik a szakmai igényességüket félretéve, hajlandóak kiszolgálni a laikus civilek nosztalgiára való hajlamát, vagy elvágódását, esetleg a laikusok naivitásával ők maguk is hisznek ennek az iránynak a helyességében.

Meg kell állapítanunk, hogy néhány szerencsésebbnek mondható kivétellel a hazai építészet minőségi alkotásait ma többnyire úgy kell összevadászni egy-egy településen. A – bár építészek által tervezett – de többnyire teljes formai tanácstalanságot sugalló össztermésből csupán elhanyagolható hányadot tesz ki az esztétikai minőséget képviselő épület. Emellett találhatunk még elvéve egy-egy spontán módon kialakult, legtöbbször öntudatlanul is szépre sikeredett megoldást (ezekből szedett csokorba és mutatott be jó párat Janáky István fent említett könyvében).

Koós Miklós 2008 januárjában a www.koos.hu-n szavazást indított „Milyen házban lakna szívesen?” címmel. Már 8 ezer fölötti a válaszadók száma. A válaszok alapján a döntő többség MEDITERRÁN stílusú házban szeretne lakni (2009-ben 400 válaszadóval az eredmény 43% volt, de ez azóta lecsökkent 29%-ra). Utána fej-fej mellett 18-16%-uk választotta a PARASZTHÁZAT és a MODERNET. Közel 10-10 % választotta a MINDEGY, CSAK SZÉP LEGYEN A KÖRNYEZETE-t, a FELÚJÍTOTT RÉGI-t, a BAUHAUS stílusút és az ALPESI-t. Az EKLEKTIKUS, a HISTORIZÁLÓ, a POSZTMODERN és a NEVES ÉPTÉSZ TERVEZTE csupán néhány %-ot kapott.

Ez a statisztika annál is inkább érdekes, mert a blog dekralált célközönsége építészekből és az aktuálisan építészeti témákban érdekelt laikusokból (építkezni vágyókból, építkezőkből) áll.

Bernard Rudovszky szerint az építészet valódi történetét nem az akadémikus építészet, hanem szinte teljes egészében a spontán építészet teszi ki. A spontán formák - a mögöttes struktúrák öntörvényű manifesztációiként – állandó ellenpólusai a tudatos alkotás dogmatikus, eseti formákra koncentráló, esztétika-orientált rendszereinek (idézi Kecskés T., 2011) Ezt csupán annyival egészíteném ki, hogy spontán formálás alatt én nem csak a laikusok, hanem a laikusok formai naivitását mutató, szakmai elvárások felől nézve többnyire alacsony építészeti minőséget produkáló szakemberek munkáit is értem. Ezt a jelenséget a városképi arculat formálásának tárgyalásakor tehát nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hiszen ezek fogják meghatározni a városképet.

”Stílus-mix” Tarnay Tündétől (képek forrása: www.tarnaytunde.hu)

A tervező stílusbeli repertoárja a különböző típusú (toszkán, provanszi, spanyol) mediterrán házaktól a „klasszikus” formáláson át a skandináv faházakig terjed.

Tiszta udvar, rendes ház

Az esztétikus környezet általános igénye a harmonikus életre törekvő embernek. Ennek egyik alapfeltételét, a tisztaságot, rendezettséget – annak elsősorban közegészségügyi vonatkozásai miatt – a Maslow-féle szükséglet-piramis alján elhelyezkedő fiziológiai és biztonsági szükségletek kategóriába lehet sorolni. Az esztétikumnak ugyan a tisztaságon túlmenő követelményei is vannak, mivel azonban a fiziológiai szükségletek elsőbbséget élveznek az esztétikaiaknál (ami az utolsó előtti emelet a piramisban) az esztétikus környezet követelménye sokak számára kimerül a tisztaságban, rendezettségben. Az e fajta igyekezet vezet például a kertek zöldfelületeinek fenntartása helyett a „viakolorozáshoz” (azt sokkal könnyebb tisztántartani), a régi fák gondos ápolgatása helyett a gyanúba keveredett egyedek azonnali kivágásához („a levelek eltömik az ereszt” illetve „mi van ha egy nagy vihar nál letörik az ága”) vagy a „biztos ami biztos, nehogy kevés legyen” alapján adagolt gyomirtózáshoz. Sarkos a megfogalmazás, de önkritikus is egyben. Saját tapasztalatom a két különböző súlylatba eső szükséglet harca a saját, meglehetősen lerobbant állapotban

átvett házuk és kertük rendbetétele folyamán. A később még említésre kerülő *Tiszta udvar, rendes ház* mozgalom célkitűzéseiben is szereplő törekvéseket – azok pozitív vonásainak kiemelésével - az Arculatterv szemléletformáló hatásának kihasználásával megfelelő mederbe szükséges terelni (Isd. még az *Ösztönzési, támogatási rendszer*, a *Közösségi bevonás lehetőségei* és a *Városképi Stratégia kommunikációja* című fejezeteket)

4. Városképi arculat formálásának jelenlegi gyakorlata

Szabályozások

- Az építészeti minőség kontrollja

A várostervezés szabályozó funkciója Magyarországon jelenleg jogszabályok alapján zajlik. A különböző (országos és helyi) építési szabályzatok normatívák megfogalmazása által a társadalom alapvető elvárásait hivatottak közvetíteni. Ebben a jelenlegi várostervezési rendszerben az esztétikai elvárások is normatív módon kerülnek megfogalmazásra, így az esztétikára vonatkozó kritériumok tulajdonképpen az átlagigényeket, és a többség által elfogadható megoldásokat kodifikálják és rögzítik. Az építető és építész együttműködésével létrejövő építészeti terv bár mindig konkrét igények és elképzelések alapján születik, a hatóság feladata, hogy megítélje, az egyedi tervek mennyire felelnek meg a közösség elvárásainak. Ebben a munkában a hatóság mindaddig biztos talajon áll, amíg mérhető, kiszámolható (matematikai, statisztikai, geometriai) adatokat vagy paramétereket kell számon kérni és betartatni (Déry, 2002). Az ezen túlmenő, építészeti minőséget biztosítani hivatott elvárásokat nehéz mérhető, számolható paraméterekként megfogalmazni. Az önkormányzatok kényszerpályán érzik magukat, hiszen a jogilag nem egzakt megfogalmazások nem érvényesíthetők, ezért helyi építési szabályzataikban megkísérlik az építészeti tömegkompozícióval és anyaghasználattal kapcsolatban konkrét instrukciók megfogalmazását. Ezzel a kirívóan rossz építészeti megoldásokat esetleg meg tudják megakadályozni, ugyanakkor a közepeszerű építészeti minőség irányába befolyásolják az új építéseket.

A közepeszerűséget az is erősíti, hogy a rendezési tervek alátámasztó munkarészeinek telekszintű vizsgálatai többnyire csak az OTÉK-ban meghatározott, az egyes építési övezetekre, övezetekre vonatkozó kötelezően meghatározandó paraméterek megalapozására készülnek el (telkek funkciója, beépítettség, beépítési módja, épületek magassága, esetleg állaga).

Az építészeti minőséget leíró komplex vizsgálatok (épületek építésének ideje, tetőidomok vizsgálata, egyedi karakterjellemzők...Lsd még a Budapest Karaktertevé Metodika tárgyalásánál bemutatott, ajánlott vizsgálati módszereket) már általában nem készülnek el csak kiemelt örökségvédelmi jelentőségű területekre, ezért az építészeti minőséget meghatározó általános szempontok sokszor megalapozatlanul, sematikus kerülnék meghatározásra.

További problémát okoz az ismert jelenség, tudniillik, hogy a legszigorúbb előírásokat is ki lehet játszani. Ez vezet a kompozíciós szempontból nonszensznek minősülő torz épülettömegekhez, „szabályozási terv alakú” házakhoz, ahol a tervező ceruzáját (egerét) nem a szakmai kompetenciaként értékelhető biztos forma- és arányérzék, hanem az előírások kikerülése vezérli.

Egységes formanyelv, esztétikai kánon hiányában korunk építészetén nem lehet konkrét formai megoldásokat számon kérni. Amit azonban meg kell tenni, az nem lehet más, mint az építészeti és környezeti minőség megkövetelése. Ez egyrészt a szerkesztés racionalitásában nyilvánul meg (pl.: hasznos alapterület aránya, belső térszervezés ésszerűsége, ...) másrészt az esztétikai színvonalban (kompozíció, anyaghasználat, részletképzés, ...). A fenti kritériumoknak való megfelelés megítélésével kapcsolatos, jogilag nehezen védhető állásfoglalásra a hatóságok már nem vállalkoznak. A feladat ellátása a főépítészeket, és a munkájukat segítő tervtanácsokat állítja kihívás elé, ami hitelesen csak magas fokú szakmai kompetenciával látható el.

Példa:

Gödöllő 2001-ben elfogadott (jelenleg felülvizsgálat alatt lévő) hatályos helyi építési szabályzatában a hazai építészet formakincsének sematizálásával (lebutításával) néhány gazdasági övezet kivételével az összes építési övezetben előírásra került:

- a 30-40° közötti tetőhajlásszög
- a hagyományos anyaghasználat: „jellemzően vakolt, részben téglával, fával vagy kővel burkolt”
- beépítési típusokhoz kötődő tetőidom (oldalhatárosnál: utcára merőleges, zárt sorúnál utcával párhuzamos,)
- utcafronton, vagy előkert mérettel meghatározott kötelező építési vonal

A hatályos előírások betartatása megóvta a városképet számos, a helyi karaktertől (illetve a hagyományos hazai beépítési formáktól és háztípusoktól) idegen megoldástól (pl: skandináv gerendaház, alacsony tetős ún. „mediterrán” ház). Ugyanakkor a megfogalmazott előírások túlzott sematizmusa miatt ma már nem lehetne megépíteni számos olyan egyedi, a helyi épített örökséget gazdagító, izgalmas, emblematikus épületet, amik – azok kiemelkedő építészeti minősége miatt - műemléki, vagy helyi védelem alatt állnak.

Az 1900-as évek első harmadában például – amikor a település kedvelt nyaraló és üdülőhely lett – új városrészek épültek be (pl. Fenyves, Alvég), melyeknek számos épülete a szecesszió egyetlen hazai szervezett társulásának, a gödöllői művésztelep szellemiségének hatására a népies szecesszió jellemző formajegyeit - többek közt az erdélyies, meredek kontyolt tetőt – mutatja. Ezeknek a jellegzetes tetőidomoknak a továbbélésére a hatályos szabályozás jelenleg nem ad lehetőséget.

További illusztrált példákat mutatok be a következő keretes szövegrészben.

Fentebb említett anomáliák véleményem szerint mindaddig meghatározóak lesznek, ameddig az építészeti minőséget passzív eszközökkel, korlátozással kívánjuk befolyásolni. Érthető és jogos az építészek reakciója is, akik a szabályozásokat az alkotás szabadságának korlátozásaként élik meg. Az építészeket gúzsba kötő szabályozási tervek sztereotípiája a szakmai közbeszéd állandó tárgya. Álljon itt Janesch Péter (1998) fentebb már hivatkozott kiállítás megnyitójának ironikus záró mondata:

„És végül: kedves pályatársak! A részletes rendezési tervek szerint, a lehetséges maximális beépítettséggel és homlokzatmagassággal, a kötelező építési vonalak mentén utána - és tovább!”

Bezsilla-villa

A 30-as években épült modernista villa a jellemzően oldalhatárosan beépült tömbben szabadon álló módon, lapos tetővel, vakolt, illetve habarcsba ágyazott kavicsburkolattal került megépítésre (nem felelne meg a hatályos előírásoknak sem beépítési mód, sem a kötelező építési vonal, sem tetőkialakítás, sem homlokzati anyaghasználat szempontjából)

Nagy Sándor műteremháza a századfordulóról

Medgyaszay István egyik korai munkája az oldalhatáron álló, utcafrontos beépítésű hagyományos utcaképben nem jelenik meg, attól jóval hátrébb húzva, ráadásul a hosszanti telken átlósan elfordítva helyezkedik el. A hatályos előírásoknak sem beépítési mód, sem a kötelező építési vonal, sem tetőkialakítás, sem homlokzati anyaghasználat szempontjából nem felelne meg.

(A légifotók 1956-ból valók, az épületek építéskori viszonyait így jobban közelítik.)

Ugyanakkor tudomásul kell venni, hogy a főúri rezidenciák, „Bezilla-villák” és „Nagy Sándor-házak” (lsd. keretes részben) ideje – amikor a kényszer nélkül, spontán módon is egymáshoz igazodva sorolódó városképi elemek harmonikus együttesébe egy-egy színfoltként ékelődtek be a társadalom kiemelkedőnek tekinthető tagjainak házai, otthonai, akik átlagembertől való különbözőségüket a hagyományos települési illeszkedési szabályok felrúgásával is demonstrálták.

Ma, a társadalmi egyenjogúság, az önmegvalósítás és az általános individuáció korát éljük. Káoszhoz vezetne, ha mindenki igényt tartana saját formálódó egyéniségének kifejezésére (ezt alátámasztják a romániai települések fentebb már említett viszonyai). A válasz erre a folyamatra a normatív alapú szabályozás bevezetése volt, ami hasonló adottságú földtulajdonokhoz (telkekhez) azonos építési jogokat és lehetőségeket hivatott biztosítani.

Az egymáshoz való illeszkedés követelményének olyan módon való meghatározása, hogy az az individuális igényeknek és az adott konkrét helyzetre releváns választ adni tudó építészeti kreativitásnak is teret hagyjon, ez lehet a Városképi Arculatterv egyik legnagyobb kihívása. Ebben rendezőelv lehet Mérő László találó megfogalmazása, a „mindenki másképp egyforma” gondolatköre.

Helyi értékvédelem

- karaktervizsgálatok, értékkataszterek

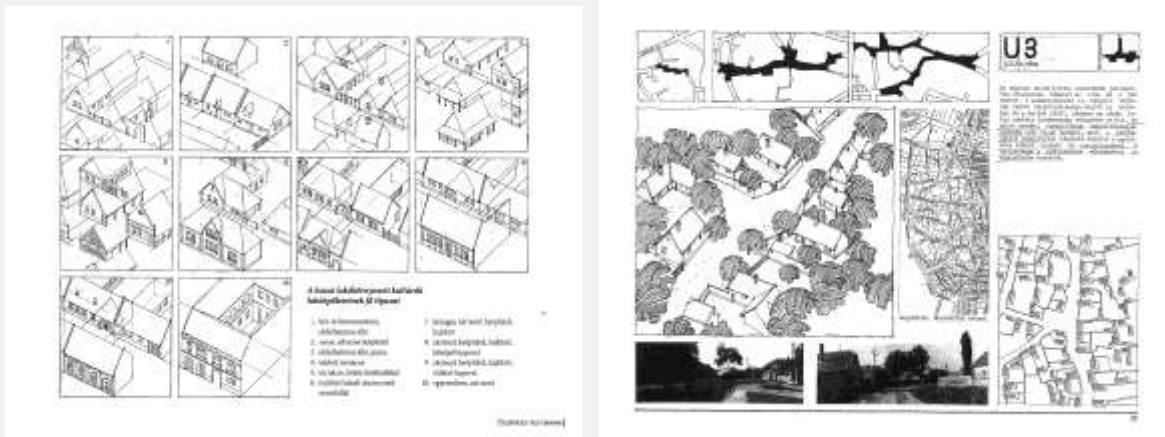
Az épített környezet védelme részben az építészeti örökségre, részben a települési örökségre terjed ki. Míg az építészeti örökséget az országosan védett műemlékek vagy helyileg védett épületek, építmények, és műtárgyak összessége jelenti, addig a települési örökség elsősorban nem az egyes objektumokra, hanem azok térbeli viszonyaira: a település szerkezetére, a telekrendszerre és a telkek hagyományos beépítési kultúrájára, az utcahálózatra és az építési vonalakra, a település- és utcaképekre, vagyis a település történeti örökségét képviselő értékrendszerre vonatkozik. (Meggyesi, 2006)

„A mai magyar műemlékállomány több mint 10 000 objektumból áll, településeink történetinek nevezhető, helyi sajátosságot őrző és megőrzésre érdemes épületállománya azonban az országosan védett emlékek többszörösére - egyes becslések szerint akár 3-500 ezerre is - tehető. Ilyen mennyiségű objektum csak helyi szinten kezelhető, és ezek az épületek, építmények, a sajátos településszerkezet és településkép elsősorban az ott élők számára képviselnek értéket.” (Orosz B., 1996)

A helyi építészeti örökség tehát a magasabb szinten nem védett, ugyanakkor a helyi lakosság identitástudatát meghatározni képes, városképi jelentőséggel bíró elemekből áll össze.

Feltérképezésének módjára hazánkban nincs olyan előírt metodika, mint például a svájci ISOS (Inventar der schützenswerten Ortsbilder der Schweiz) több évtizede folyamatosan tökéletesített, tudományos igényvel kidolgozott és kötelezően előírt komplex értékfeltárási módszere, amit több száz ausztriai település értékfelmérésénél is alkalmaztak, vagy a Hamburgi városkép- és milióvédelmi program (Milieuschutz) amiket a Karakterterv Metodika is említ.

1980-as évek elején ugyan voltak szakmai törekvések, amelyek a műemlékvédelem hagyományos objektum-központú szemlélete helyett a teljes települési és építészeti értékfelmérést tűzte ki céljául, értéknek tekintve minden olyan építészeti és táji hagyományt, ami a települések arculatát meghatározza. 1980-ban a VÁTI Műemléki Iroda kezdett kutatásokba a megyék településeinek építészeti és települési értékvizsgálata, de figyelemre méltóak Meggyesi Tamás és munkatársainak tipológiai kutatásai is a hagyományos, 1945 előtt kialakult környezetkultúrák vizsgálatára. Ennek eredményeképpen elkészült egy országos tipológia a hazai lakókörnyezeti kultúrák fő típusainak bemutatásával, valamint egy kiemelt tájegység, az alföldi kertes településeinek részletesebb településképi vizsgálata, értékőrző fejlesztésére vonatkozó ajánlások megfogalmazása.

Részletek Meggyesi Tamás tipológiai munkáiból (a korábbi kutatások eredményei kiadásra 1994-ben kerültek)

A fenti törekvések azonban a rendszerváltással megtorpantak (ezzel kapcsolatban lásd. még a Budapest Karakterterv Metodika értékelésénél leírtakat) ezért ez az előremutató szemléletmód sajnos nem vált általánossá. A helyi építészeti örökség védelmének hazai gyakorlata napjainkban is általában kimerül a védelemre szánt emlékek kataszterének szakértő bevonásával történő összeállításában (amelynek során maga a vizsgálat és az értékelés szempontjai legtöbbször nincsenek dokumentálva, ezért nem ismertek), és az ezek megőrzésére vonatkozó szabályok helyi értékvédelmi rendeletben történő rögzítésében. Szerencsés esetben ez még kiegészül az emlékek felújítására igénybe vehető önkormányzati támogatási rendszer kidolgozásával és pályázati alapon való működtetésével. Adókedvezmények rendszerének kialakítása a fenntartás és felújítás támogatására gyakorlatilag ismeretlen Magyarországon.

A helyi szinten védett emlékek kezelése kapcsán a fenntarthatóság szempontrendszere megkívánna, hogy túllépjünk az egyes objektumok konzerválásának igényén, és kidolgozzuk az integrált helyi örökségvédelem gyakorlatát. Erre vonatkozó javaslatok a következőkben fognak szerepelni.

Alternatív terműfajok (karaktertervek, arculattervek)

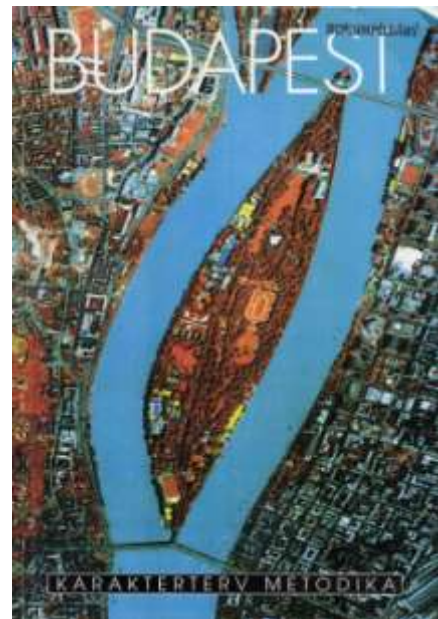
- hazai és külföldi merítés; metodikai jellegzetességek összegyűjtése

A hazai szabályozási tervezési rendszerből eredő, fentebb említett anomáliák feloldása alapvetően szükséges a városképi arculat formálásában. Jelen dolgozat készítése többek közt arra irányult,

- hogy azzal feltérképezzem a településtervezési szisztéma hiányosságainak bepótlására korábban készült, alternatív tervtípusok metodikai jellegzetességeit,
- hogy megvizsgáljam, ezek (az általam korábban is ismert, vagy újonnan feltárt) alternatív tervtípusok miért nem terjedtek el és integrálódtak a hivatalos tervezési rendszerbe,
- valamint, hogy milyen egyéb (eltérő tervezési kultúrából származó) minták jöhetnek számításba az alternatív terműfajok továbbfejlesztésében.

Budapest Karakterterv Metodika

Elsőként az Építész Stúdió által 1992-ben készített *Budapest Karakterterv Metodikát*, és az arra épülő Budapest Karakterterképet, Értékkatasztert vizsgáltam. A később Budapest egyes kiemelt területeire is alkalmazott (világörökségi körzet, Alsó-Víziváros), illetve néhány kisebb településen (pl.: Galgahévíz, 1995.) is átvett metodika a meglévő értékek megismerésére tett vizsgálatok elvégzéséből (mint passzív-), és ezen vizsgálatok értékeléséből (mint aktív tervezési aktusból) épül fel és határozza meg a szükséges beavatkozások jellegét.

A minél teljesebb megismeréshez mind objektív, mind szubjektív vonatkozású vizsgáldást javasolnak, ebből áll össze az értékkataszter.

Objektív módszerek:

- analitikus vizsgálatok (mérhető, összehasonlítható, típusokba sorolható tulajdonságok - mint domborzat, növényzet, a beépítés típusa, magassága, kora,

funkciója - amik a közmegegyezés alapján nagyjából mindenkinek ugyanazt jelentik) A vizsgálható jellegzetességeket német, svájci, osztrák példák alapján állították össze

- kronologikus vizsgálatok (időbeliség, történeti kontinuitás vizsgálata, folytonosságok és szakadások feltárása)

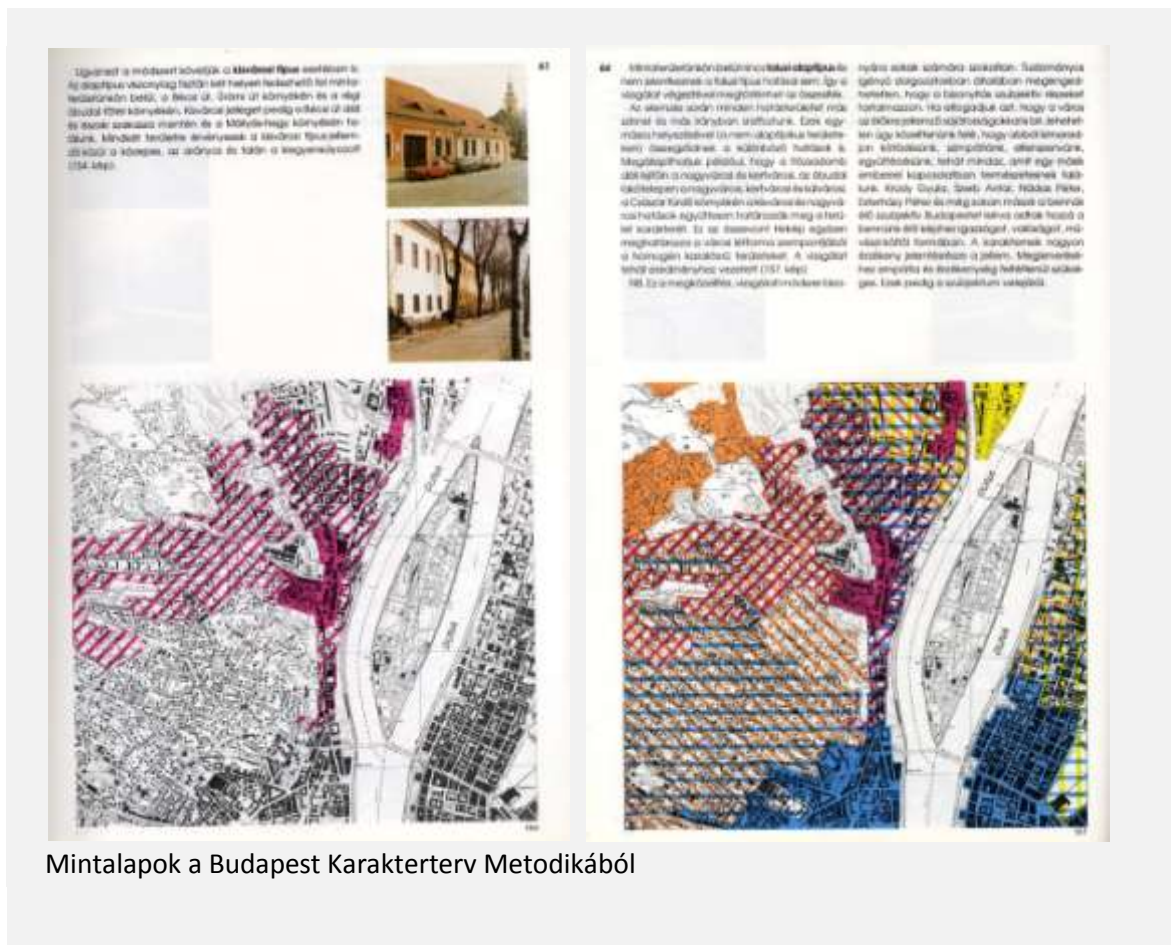
Szubjektív megismerés:

- analogikus vizsgálatok
- helyidentitás vizsgálata pl.:mentális térképekkel

A vizsgálati eredmények összevetésével, egymásra rétegzésével kirajzolódnak az ún. homogén karakterű területek. Ennek térképi ábrázolása a Karaktertérkép. A munka fő hangsúlya ezen területek további elemzésének metodikáján van, célul kitűzve egy tervezési segédletként használható, egyes önálló területekre egyenként kidolgozandó, és abból mozaikszerűen összeálló *Értékkatasztert*. Az *Értékkataszter* elkészülte után javasolja a metodika az ún. *Karakterterv* kidolgozását, ahol az egymástól lehatárolt területekre vonatkozó vizsgálatok és javaslatok – a részletek ismeretében – újra nagyobb távlatból kerülnének vizsgálatra, hogy a köztük fennálló összefüggéseket is kezelni tudja.

A tervezett *Karakterterv* fő célja „*a helyi közösségek környezettudatának kialakítása*”, valamint gyakorlati szempontból segítséget nyújtani:

- „*az építtetőknak azzal, hogy az építési lehetőségek és a helyi karakter bemutatásával a számára legmegfelelőbb helyszínt tudja kiválasztani és elképzeléseit térben elhelyezni*
- *a tervezőnek azzal, hogy tárgyalási alapot kap az építtetővel és a hatóságokkal való kapcsolatában*
- *a hatóságnak és az engedélyezési kérelmeket véleményező különböző fórumoknak azzal, hogy tartalmas információt nyújt a tervek megértéséhez, elbírálásához*
- *a politikai és gazdasági vezetőknek ugyancsak az áttekinthető tömör tájékoztatással a távoli fejlesztési koncepciók kidolgozásával kapcsolatos döntések meghozatalában*”

Mintalapok a Budapest Karakterterv Metodikából

Értékelés

A Budapest Karakterterv metodika a települési értékvédelem német nyelvterületen alkalmazott analitikus vizsgálati módszereit, hazai térelméleti munkákat (Hajnóczi Gyula, Hajnóczi Péter) és környezetpszichológiai elemző módszereket (Kevin Lynch) alkalmazott és adoptált a Budapesti viszonyokra. A munkának, ami Simon M. szerint „*gyakorlati segédlet a hely szellemének a meghatározására*” (2002) nagy fegyverténye a szubjektív vonatkozások felvállalása: „*A 'hely' valójában nem csak földrajzi, hanem társadalmi és spirituális fogalom is, aminek átélhetősége túlmutat a puszta fizikai-építészeti meghatározottságon, és már közvetlenül érinti a 'budapestiség' és ezen belül a lokális kötődés mindaddig elhanyagolt dimenzióit.*” – írja a Metodika.

Az Értékkataszter összeállítására ajánlott módszertan még az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK) előtt készült, így eredményei megalapozták az abban kialakított terület-felhasználási egységek különböző jellegű kategóriáit (pl.: nagyvárosias, kisvárosias, kertvárosias illetve falusias lakóterületek, ...) A vizsgálati módszerek azonban nem kerültek rögzítésre. Az OTÉK szűkszavúan annyit mond, hogy a településrendezési tervek kötelező alátámasztó

munkarészei (településkép vonatkozásban) csupán a tájrendezési és környezetalakítási javaslat. Egyéb alátámasztó szakági munkarészek elkészítésének szükségességét „a település sajátos helyi adottságai” alapján – tehát szabadon választható módon lehet meghatározni.

A Karakterterv Metodika által felvázolt és szükségesnek ítélt nagyívű kutatási munka végül a metodika kidolgozásával és néhány mintatrültre vonatkozó értékkataszter elkészítésével leállt. A terület-felhasználási rendszer strukturálásának megalapozásán kívül a tervet megrendelő Fővárosi Önkormányzat a munka további vonatkozásait már nem tartotta fontosnak, a tervezők elmondása szerint a az értékvédelem fontossága fokozatosan kikerült a városvezetés látóköréből. Simon Mariann szerint *„a rendszerváltás után a közép-európai kultúra a Moravánszky Ákos által remélt nem-ideologikusság helyett éppen keményen ideologikus oldalát mutatta meg. A kiemelt, a valamilyen módon az országot képviselő építészeti alkotásokból nemzeti, politikai ügy lett, a szakmai érvek a háttérbe szorultak.”* (Simon M., 2002)

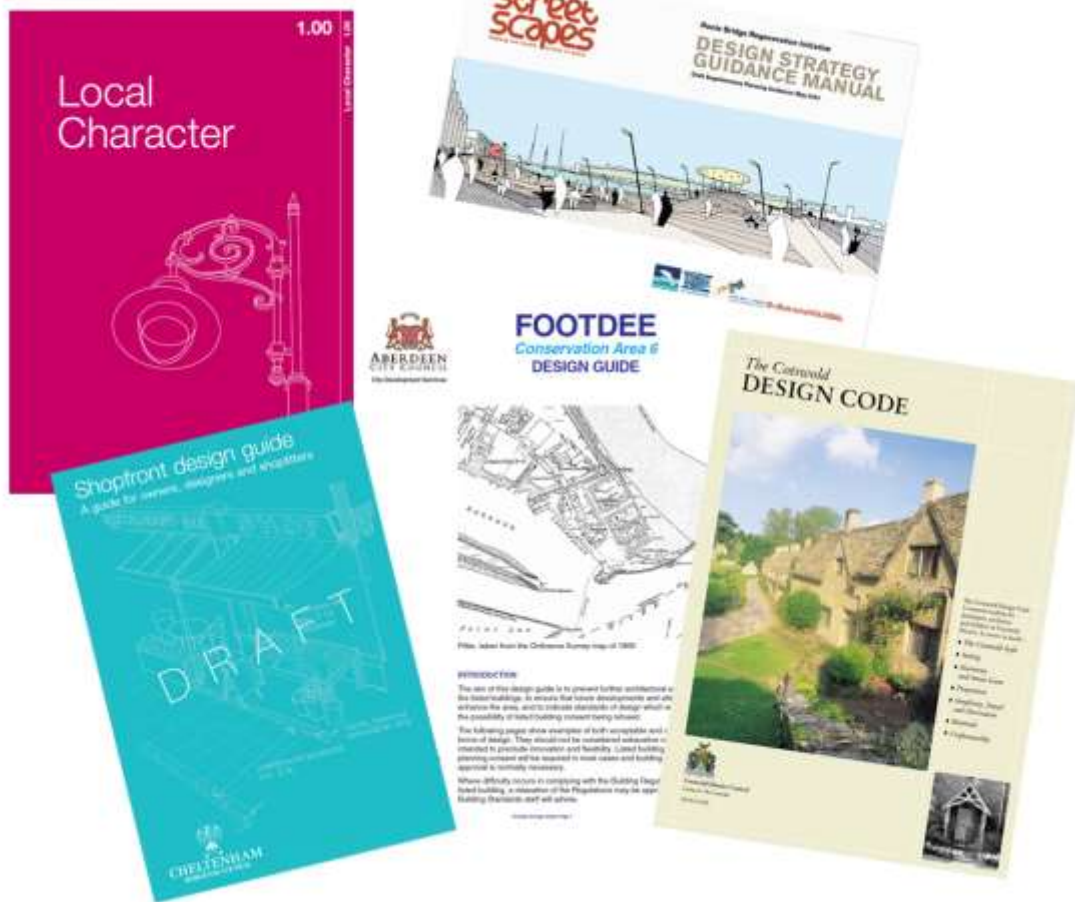
Fentiek miatt a rendkívül körültekintő módon és előremutatóan kidolgozott kezdeményezés valós eredményei korlátozottak maradtak.

Angol példák, és azok hazai hatása

Az angol településtervezési kultúra – legalábbis a kontinensről nézve – sokkal szabadabb kezet ad a tervezőknek. A szövegesen leírt szabályozások helyett inkább a követendő minták, a „good practice”, illetve a városképileg kedvezőtlen megoldások ábrákkal, képekkel illusztrált bemutatására alapoz. Ezek az ajánlások településenként különböző metodikával, tartalommal és címmel (pl: DESIGN GUIDE, LOCAL CHARACTER, DESIGN CODE) kerülnek kidolgozásra és épülnek be a tervezési rendszerbe.

Fókuszterületei:

- Védett településrészek karakterének megőrzése – ajánlott szerkezetek, formai megoldások, arányok, jó és rossz példákkal
- „Listed structures”: hagyományos köztéri elemek, pl.: telefonfülke, utcai lámpa, poller, ivókút, utcatábla, aknafedő típusok, ...
- Házbővítési segédlet
- Üzletportálok kialakítása
- Köztéri arculat

Arculatterv-szerű különböző angol füzetek borítói

ROOFS AND CHIMNEYS

General

Traditionally roofs in Scottish houses are fairly steeply pitched to prevent snow from lying on the surface. In Fife there is a variety of pitches from 34 to 45 degrees. The character of the roof profile and eaves/overhangs are enhanced with the different heights of chimney heads and chimney pots.

Roofs are slated with ridge tiles or a lead or zinc edge. Skylights are also found to provide light and air within the roofspace for the drying of nets. Often they are small to prevent heat loss in winter but provide sufficient ventilation in the summer.

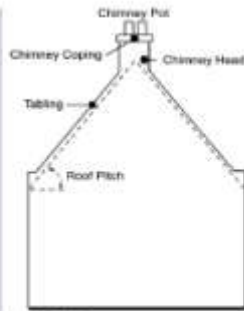

Roofs

They should retain their original pitch or slope. Applications to alter the roof shape in the form of a mansard are not encouraged and where the Council have indicated that dwelling units can be extended upwards the existing roof pitch and features should be retained.

Where existing slated roofs are in need of maintenance the slates, if practicable, should be salvaged and re-used. The Council may be able to advise on sources of second-hand slates. Replacement of slates by other roofing materials is not recommended and unlikely to receive listed building consent.

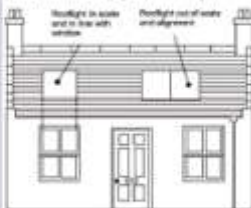
Chimney heads are essential features in the roof profile and encouragement will be given to residents to retain or rebuild chimneys in matching and complementary materials. Gable chimneys, in particular, should be retained or rebuilt to their original width and height.

Chimney Pots

Chimney heads should have chimney pots and it is noted that in sea ports, chimney pots with serrated brims are sometimes a feature to discourage sea gulls from perching and there by causing down draughts. The Council has a limited supply of second-hand chimney pots but traditional designs can still be obtained from builder's merchants.

Attics, dormers, skylights and rooflights

In general, existing attic spaces are used for storage and they may have limited headroom. In some cases it may be possible to utilize the

Visual Design Guide Page 3

MATERIALS AND ELEMENTS

Masonry Walls

As the Granite City, Aberdeen has many fine examples of buildings in the locally quarried stone. In Fife, granite walling can be either coursed rubble and a variation often referred to as 'Aberdeen Bond'. Where house extensions are permitted upwards the upper floor extension should match the granite construction of the ground floor. The Council has a supply of second hand granite which could be suitable.

Pointing

This is the finishing mortar applied to the joints between the granite stones or block/stonework. The mortar should always be weaker than the surrounding stones (to allow the wall to breathe) usually of lime mortar and never hard grey cement. For visual effect it should generally be lighter in colour than the stonework.

Rendered Concrete Block Walls

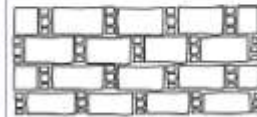
Some extensions may be built in concrete blocks and rendered externally with a lime based finishing which is a wet based application. Dry dash is more traditionally an 'English' finish and is not recommended.

Damp Proofing

Some of the older houses may not have a Damp Proof Course (D.P.C.) in the walls e.g. an impervious membrane of bitumenous felt to prevent damp rising from the foundations to the upper part of the walls. It should be noted that chemical damp proofing should be the subject of listed building consent because of possible irregular distribution of the walls.

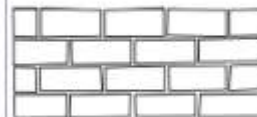
Coursed Rubble

'Aberdeen Bond'

Random Rubble

Ashlar

Visual Design Guide Page 3

roofspace with the erection of dormer windows. Such proposals require careful consideration if the additional spaces provided has to comply with the Building Regulations as well as listed building consent. In Fife, in a listed elevation the dominant feature of the composition should be the walls and not a dormer or mansard roof which overpowers the lower part of the building.

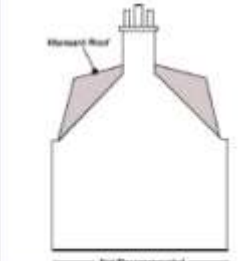
Encouragement will be given to owners who conserve original features such as existing dormer windows and proposals to renew or replace them with large modern 'box' dormer windows will be resisted. Linking panels between dormers are not traditional features of Scottish domestic architecture and are therefore considered to be an erosion of the character of these listed buildings.

Recommended

Recommended

Not Recommended

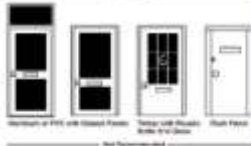
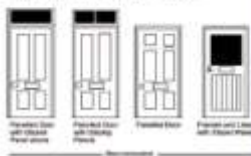
Visual Design Guide Page 3

Doors

Original woodwork should be retained where possible or replaced to match the original. Applications to replace existing wooden doors with e.g. double-glazed aluminium, u.p.v.c. flush panelled, modern 'off the shelf' doors will not receive sympathetic consideration because these features will further erode the traditional character of Fife.

Door Furniture

It is recommended that some thought is given to choosing door furniture i.e. door knobs, handles, locks etc., which should be simple and appropriate for the design of the door.

Painting

The Council would wish to see maintained the now established convention whereby windows are painted white and the colour of the door left to the choice of the owner.

Painting of stone facades is not permitted. Although this is indigenous on the Moray Firth it is not a characteristic in Aberdeen.

SHEDS, WALLS, FENCES, GATES AND ENCLOSURES

General

Much of the charm and atmosphere of Fife is contributed by the variety of sheds, fences etc. in the Square marketing the freedom of expression of the individual owners. However, because they are effectively within the curtilage (the area attached to a dwellinghouse) of listed buildings, and are also within a conservation area, the Council reminds residents/owners that approval is required before any works are undertaken, and consultation is again recommended with City Development Services.

Sheds, Walls and Fences

Approved materials are granite, concrete block, painted or rendered - in some cases painted, timber (painted or painted), corrugated iron, black felt on timber boarding.

Roofs

In general these are double pitched similar to the dwellinghouses. Pitches of existing sheds, pitches will in general be allowed but the introduction of a flat roof is considered to be a departure from the Council's objectives for the area. Finishes should be in slate, corrugated iron, treated timber or black felt (not green) and again modern materials such as aluminium, u.p.v.c., glass, reinforced plastic or textures from the local garden centre could be out of character.

FINANCE AND GRANTS

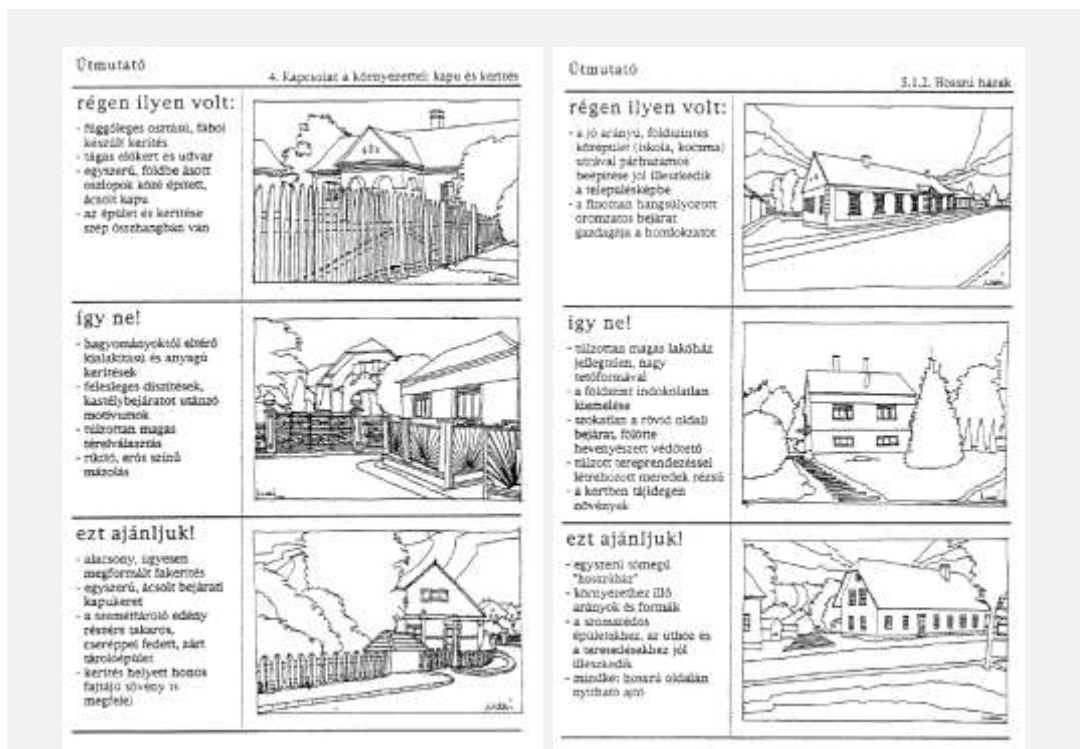
The Council is aware that additional costs can arise in maintaining and enhancing the architectural character and amenity of buildings in a conservation area. A Conservation Fund has been established from which grants may be available to owners of properties in the Fife area. The present policy is to recommend 25% of the cost of additional works incurred to maintain the character of the area, but such application is considered on its merits and City Development Services staff will advise on the basis of competitive submissions. The recommendations of the design guide come into effect on the 1st of January 1991 and unauthorised works carried out after this date may be referred to the 1st Minister of Scotland Aberdeen City Council.

Visual Design Guide Page 3

Nagyjából ezt a mintát követi az *Őrség, Vend-Vidék, Vasi hegyhátra* készült *Útmutató Építkezőknek* című munka (Winkler G., 2003)

Közös jellemzője ezeknek a terveknek a magas röptű szakmai diskurzus helyett az egyszerű állítások megfogalmazása, és azok tervezési segédletként használható illusztrálása. Ez a módszer – mivel a tervezési, szerkesztési, kompozíciós elveket ökölszabály-szerűen fogalmazza meg – a laikusok számára is érthetővé és könnyen alkalmazhatóvá teszi az anyagot. Ez sok esetben (pl. a laikus építetők illetve kissé bizonytalan tervezők orientálására) jó támpont lehet, amennyiben azonban ellehetetleníti az egyedi látásmóddal bíró, eredeti, és a települési arculatot izgalmassá, egyedivé tévő alkotásokat létrehozni képes építészeti kreativitást, akkor összességében a települési arculat válhat szegényebbé.

Az ebben a szellemben fogant alkotásokról – bár, sajnos a hazai építészetben az elhanyagolható kisebbséget képviselik - teljesen lemondani nem szabad. Meg kell tehát találni azt az optimális egyensúlyi állapotot, ami kellően rugalmas, (tehát nem köti gúzsba sem az építetőt, sem az építész) ugyanakkor megfelelő hatékonysággal szolgálja a településkép-védelmet is. Ez a szabályozások és a Városképi Arculatterv összehangolt kidolgozásának legnagyobb kihívása (Isd. még a továbbiakban a *Városképi Arculatterv kapcsolata a fejlesztési és rendezési tervekkel* című fejezetet)

Mintalapok Winkler Gábor Őrség - Vend-vidékre készített Útmutatójából

Adatgyűjtés:

Tekintve, hogy a hazai anyagok elég nehezen hozzáférhetők, indokoltnak tartottam, hogy közvetlenül a települések arculatáért felelős szakemberek, a főépítészek körében érdeklődjem ilyen és hasonló típusú tervekről...

Körlevelet küldtem ezért a települési főépítészeknek: hol készültek hasonló törekvéseket mutató anyagok (ami a karaktervizsgálat, értékleltár funkción túlmenően ajánlásokat is tartalmazott, amit a Helyi Építési Szabályzat kiegészítéseként is tudnak alkalmazni).

A 63 címzettből 7 főépítész jelzett vissza, a válaszok tanulságai a következők:

- A témafelvetés érdeklődésre tartott számot a válaszoló főépítészek körében
- Hasonló jellegű munka nem nagyon készült, de a probléma ismerős, ezért érdekli őket a munka eredménye
- Egyetlen Vizuális Arculattervnek nevezett munka Pécsen készült, ez egyetlen szegmensét emeli ki a városképi arculatnak: a színdinamikai tervezést, ezzel kapcsolatban városrészekre lebontott részletes ajánlásokat tesz, a főépítész szerint használhatósága elég korlátozott
- Amik készültek, vagy amiket terveznek készíteni: értékkataszter-szerű összeírások, helyi védelemmel összefüggő tervek illetve előírások
- Prof. Dr. Müller Ferenc (Fót) felvetései: mire vonatkozik az arculat? optikai benyomásokra (városképre) vagy a település strukturális rendjére is (működési, működtetési eszmeiség, a város viselkedése: városi tv, rádió műsora, polgármester ünnepi beszédeinek stílusa, városi rendezvények karaktere, stb.) a város lelkének, történelmére épülő eszmei kisugárzásának továbbépítése, átalakítása, újjáteremtése –az arculatnakugyanis ezt kell szolgálnia

Ösztönzési, támogatási rendszer

- önkormányzati pályázatok, támogatási alapok, különböző programok

A helyi építészeti értékvédelemre jelenleg elhanyagolható a központi forrásból igénybe vehető támogatás. Vannak sikeres önkormányzati felújítási programok (Isd.: keretes írásban Kisoroszi példája), általánosságban elmondható azonban, hogy a források egyre szűkülnek. Jelen munkában nem kívánunk egy a jövőben talán hatékonyan működő országos építészpolitika kompetenciakörébe tartozó kérdésekkel foglalkozni (például hogy lehet-e a pénzeszközök

A bemutatott példák Kisorosziban a közelmúltban megvalósított helyi védett értékek homlokzat-rekonstrukciójára kiírt pályázat eredményeit mutatja.

körét az építési bírság építészeti értékvédelemre történő felhasználhatóságának biztosításával központilag bővíteni, stb...). A jelenlegi helyzetet adottságnak tekintve arra keressük a válaszokat, hogy mit tud a helyi közösség megtenni a városképi arculatformálás céljainak megvalósítása érdekében.

Érdekes ebből a szempontból tekintetbe venni és vizsgálni a már említett „*Tiszta udvar rendes ház*” mozgalom történetét, amelyet a világháború után, helyi kezdeményezésre (Nagylétáráról) indított a Vöröskereszt az 1950-es évek elején. Az eleinte köztisztasági indíttatású, később az ápoltságra, gondozottságra hangsúlyt fektető kezdeményezés központilag szervezeten működött egészen 1989-ig. Tekintve, hogy jó eszköznek bizonyult a közösség alapvető „esztétikai” normáinak kommunikálására, a 2000-es években az önkormányzatiság alatt is kezdett újjá éledni. Számos település vezette be újra, akár az eredeti elnevezéssel, akár – hangsúlyozva a megújult tartalmat, immár a „virágosságra” helyezve a hangsúlyt - új címet kreálva a versenynek (Isd.: az európai mintára létrejött Virágos Magyarországért Mozgalmat).

A rendezettség, gondozottság, mint azt fentebb már említettem, a minőségi környezetkultúrának csak egy szelete. Tekintve azonban, hogy a Tiszta udvar rendes ház típusú versenyek és azok célkitűzései a tapasztalatokból kiindulva népszerűek, amennyiben lehetőség van rá, érdemes a látómezejüket kisség kitágítva felhasználni azok mozgósító erejét egy összetettebb szempontrendszernek is megfelelő környezetesztétikai szemléletformálásra. (Isd. még a *A Városképi Stratégia megvalósulását támogató alternatív várospolitikai eszközök* című fejezetet)

A jelenlegi gyakorlat összefoglaló értékelése

- alkalmazott hazai tervműfajok hasznosulásának, eredményességének vizsgálata, problémák megfogalmazása

A városképi arculatformálás jelenlegi gyakorlatáról nagy általánosságban elmondható, hogy

- a beépítettség vizsgálatának analitikus módszerét széles körben alkalmazza, az analogikus vizsgálatokat azonban általában „érzésre” végzi el és ez alapján állítja fel az övezeti rendszert, és hoz szabályokat a beépítés jellegére, módjára, intenzitására és az építészeti megjelenésre.
- fentieket kiegészítik az értékesnek tartott épületek (esetleg területek) számba vételével és védetté nyilvánításával – a gyakorlatban legtöbbször csupán azzal a követelménnyel, hogy a korszerűsítés címszó alatt lebontott és újraépített védett emlékek homlokzatát megkísérlik az eredeti formájára visszaépíttetni. Ezzel le is tudják a településkép megőrzésének, alakításának feladatát.

Ez a gyakorlat azonban nem képes hatékonyan kezelni a települési értékek pusztulásának, és a települések karakter-vesztésének általános jelenségét. Ezt felismerve a fentebb már bemutatott szélesebb látómezejű települési értékvizsgálati módszerek, alternatív tervműfajok kerültek kidolgozásra, közös jellemzője azonban ezeknek, hogy nem tudtak szervesen beépülni a tervezési rendszerbe, nem váltak a „jó gyakorlat” elve alapján részévé az általános gyakorlatnak. Ennek okait a következőkben látom:

- A karaktertervek, útmutatók ajánlásai általában nehezen jutnak el az építetőkhez, tervezőkhöz. Már az adatgyűjtésnél feltűnt, hogy nehéz rátalálni,

hozzáférni ezekhez az anyagokhoz, általában csupán néhány nyomtatott példányban vannak meg a főépítész irodákon. Még az utóbbi időben készületek (pl. Pécs MJV Vizuális Arculatterve, vagy az Őrségre készült Útmutatóra) is csak bonyolult elérési útvonalon lehet rátalálni.

- Ennek következményeképpen a vizsgálatok, karaktertervek tanulságai csupán a szabályozási tervekbe, helyi építési szabályzatokba, helyi értékvédelmi rendeletekbe épülnek be (és jó esetben visszatükröződnek beépítési paraméterek: intenzitás, magasság, arányok meghatározásában) de ezek mind olyan dokumentációk, amelyek többnyire korlátozással tudják elérni hatásukat, vagyis azt mondják meg, hogy mit nem szabad, nincs előremozdító, proaktív hatásuk.
- A különböző tervek (fejlesztési dokumentumok, rendezési tervek, értékkataszterek, karaktertervek) nem állnak össze egy tudatosan kezelt városképi koncepcióvá.

Beszélhetünk még a várospolitikai szándék hiányáról, vagy az ösztönzési, támogatási rendszer szűkös lehetőségeiről, látnunk kell azonban, hogy a városkép formálásának stratégiai célok közé emelése, koncepciójának kidolgozása nem nélkülözhető. Elég csak megnézni, hogy az elmúlt években közösségi forrásból támogatott köztér-rehabilitációk lehetősége milyen váratlanul érintette a településeket, és többségük mennyire koncepciótlanul valósult meg.

Ennek fényében a mára szinte feledésbe merült korábbi törekvések fonalát fel kell venni, és az aktuális települési folyamatok kihívásaira reagálva kell azokat továbbgondolni, tökéletesíteni. Erre tesztek kísérletet a következő fejezetekben.

5. A városképi arculat fejlesztésének javasolt módja

Új kihívások

Közhelynek számít már az a gondolat, hogy nem lehet a problémákat ugyanazzal a szemlélettel megoldani, amellyel létre hoztuk őket. A településfejlesztés kapcsán is a számunkra legalábbis újnak számító (máshol már évtizedekkel ezelőtt ismert) paradigmák korát éljük. A társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság, vagy a széles körű közösségi részvétel igénye más típusú kihívás elé állítja az érintetteket, mint korábban.

A szüntelen gazdasági fejlődési kényszer tarthatatlansága miatt, valamint a globalizáció hatásainak ellensúlyozására jelentek meg és váltak népszerűvé a társadalmi jól-létet és a városi életminőség javítását célul kitűző kezdeményezések, mint például a Slow Cities mozgalom.

A Slow Cities (Cittàslow) program, a nemzetközi Slow Food (www.slowfood.com) mozgalom elsősorban gasztronómiai profilú kezdeményezéséből nőtt ki. A „lassú városok” ideálja az ezredfordulón született meg, azóta több mint hetven olasz város csatlakozott a szövetséghez, de vannak tagok a világ számos más országában is.

„Annak a településnek, amelyik Lassú Várossá szeretne válni, 55 különféle kritériumnak kell megfelelnie. A metropoliszok azonnal kiesnek a körből, ugyanis az egyik legfontosabb kritérium, hogy 50 ezer lakosnál kevesebben éljenek a településen. A feltételek áttekintése nyomán egy olyan város rajzolódik ki, ami a minőségi élet élvezetére helyezi a hangsúlyt. A minőségit azonban nem anyagi értelemben kell elképzelni, hanem kisebb zaj és közlekedési terhelés, környezetbarát megoldások, zöldövezetek, gyalogos zónák és egyéb minőségi közterületek formájában. Ezekben a városokban fontosak a helyi hagyományok, előnyben részesítik a helyi termelőket és egyéb vállalkozásokat, valamint a közösségi életet.

Ellentmondanak tehát mindazoknak a folyamatoknak és jelenségeknek, amelyek a modern nagyvárosokat jellemzik.” (forrás: www.cotcot.hu)

ASlow Cities program eredeti manifesztumában pontosan azok az elvek fogalmazódnak meg, amiket a dolgozat elején a korunk kihívásaira reflektáló, hiteles városi arculatteremtés kritériumaként fogalmaztunk meg:

„The development of local communities is based, among other things, on their ability to share and acknowledge specific qualities, to create an identity of their own that is visible outside and profoundly felt inside.”

(forrás: www.cittaslow.org)

A megújuló energia hasznosításának berendezési, mint arculatformáló városképi elemek

Javaslatok az alkalmazott eszközök, terműfajok továbbfejlesztésére

A hazai tervezési rendszernek, mint láttuk nincs egységesen alkalmazott metodikája a városképi arculat proaktív, javaslatokat és nem korlátozásokat megfogalmazó formálására. Az alábbiakban kísérletet teszek arra, hogy a különböző korábban kidolgozott, de a tervezési gyakorlatba általánosan be nem épült vizsgálati módszer és terműfaj továbbfejlesztésével – értékelésük tanulságainak levonása után, a jelenkor aktuális kihívásainak figyelembe vételével - kisvárosi léptékben vázoljam fel ennek általánosan is alkalmazható új

metodikáját. Megnevezések, szakkifejezések tekintetében igyekszem alkalmazkodni az általam megismert tervek közül legalaposabban kidolgozottnak ítélt Budapest Karakterterv Metodika terminológiájához, ahol eltérő kifejezés alkalmazását javaslom, azt külön indokolni fogom.

Beépítési vizsgálatok

A kisvárosok esetén a településszerkezeti tervek általában elkészültek. Ennek vizsgálatai – az ún. analitikus vizsgálatok (telkek beépítési módja, beépítettsége, épületek magassága, funkciója, állaga) elkészültek és többnyire jól használhatók. Amely település esetében ezek hiányoznak vagy kellően nem megalapozottan készültek el, ott a gyakorlatban lévő metodikával ezek pótolhatók. Az analitikus vizsgálatok egymásra vetítése általában nem készül el, ennek magyarázata, hogy legtöbbször – véleményem szerint helyesen – az egyes vizsgálati szempontok különböző kategóriái (pl.: beépítési mód vizsgálatok a zárt sorú, oldalhatáron álló, szabadon álló, ... besorolás) nem területegységekre vonatkoztatva jelenik meg, mint a Budapest Karaktertervénél, hanem telkenkénti vizsgálat történik, ami a valós, sokszor igen vegyes képet jobban leírja. Így a Karaktertervben – szerintem vitatható módon – homogén jellegű területeknek nevezett lehatárolás nem készül el. A telekszintű analitikus vizsgálatok összegzésével azonban nagy biztonsággal lehatárolhatók az OTÉK szerinti területfelhasználási egységek (nagyvárosias, kisvárosias, kertvárosias, falusias lakóterületek, gazdasági területek, ...), amelyeket a Karaktertervben egyébként ún. analogikus módszerrel javasolnak meghatározni.

(Ez az egyszerűsítés véleményem szerint a módszernek csak hasznára válik. A kisvárosi léptékben még jól átláthatók és kezelhetőek az analitikus vizsgálatok összegzései, ami például a Budapest Karakterterv Metodikában rendkívül bonyolult rétegződést hoz létre.)

Települési értékvizsgálat

A gyakorlatban fentiekhez képest általában sokkal kevésbé alapos a városképi értékek és azok egymáshoz való kapcsolatának, viszonyainak feltérképezése. Az általában minden településen elkészített helyi szinten védett értékek jegyzéke (a kifejezést javaslom a védett emlékek rövid bemutatását és jellemzését is tartalmazó nyilvántartás meghatározására használni) egyedi emlékeket, esetleg utcaképeket, egyedi tájértékeket sorol fel, amelyek nincsenek a valós városi kontextusukba helyezve. Az újabb rendezési-fejlesztési tervekhez már kötelező volt örökségvédelmi hatástanulmányokat készíteni, amelynek törvényben rögzített

tartalmi követelményei vannak. Ritkán készültek azonban el olyan részletezettséggel, hogy az Arculattervezésben felhasználható következtetésekre lehessen általa jutni. Javaslom tehát az Örökségvédelmi hatástanulmányok kötelezően előírt (de többnyire csak szövegesen dokumentált) meglévő elemeire alapozva legalább az alábbi szemléltető rajzi munkarészeket, vizsgálatokat elkészíteni:

Örökségvédelmi hatástanulmány

vizsgálati munkarész tartalmi követelményei
(4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet alapján)

Vizsgálat - szöveg, térképi ábrázolás, fotók azonosításra alkalmas adatokkal és formában:

- a) történeti leírás, régészeti örökség,
- b) természet, táj, tájhasználat - településhálózat és településszerkezeti összefüggések,
- c) településkép és utcaképek,
- d) településszerkezet és területhasználat,
- e) településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok,
- f) védettségek: régészeti és műemléki, területi és egyedi,
- g) az örökségi értékek elemzése,
- h) területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében.

- Kronológia-térkép: a *Karakterterv Metodikában* is szereplő kronológiai vizsgálat térképesen ábrázolva (egyes területek városszerkezetének történeti kontinuitásának meghatározása, vagyis hány éves az adott településrész? vagy mikorra tehető a kialakulása: 1945 utáni, 1900-1945, 1850-1900, 1850 előtti)
- A Kronológia-térképen lehatárolható ún. hagyományos, vagy történeti (1945 előtt kialakult) városrészek további vizsgálata
 - utcák, terek arányainak vizsgálata – hol maradtak meg a hagyományos arányok, illetve hol és hogyan alakultak át (ábrákkal illusztrálva)
 - közterület hagyományos tárgyi elemei (fotókkal, ábrákkal illusztrálva)
 - a beépítés és házforma telekszintű tipológiai besorolása, az egyes típusok értékelése (lsd. keretes írás) milyen mértékben és hol maradtak meg a hagyományos típusok, hol jelentkeznek zavaró keveredések, léptékbeli váltások, stb.
- Vizuális és térbeli kapcsolatok a településen belül (fotókkal, ábrákkal illusztrálva), értékes és megtartandó rálátási, feltárulási irányok
- Védett, illetve védelemre javasolt épületek (országos, helyi) feljelölése a Kronológia-térképre
- Védett, illetve védelemre javasolt tájértékek bemutatása és térképi ábrázolása

Ez a szemléletes települési értékvizsgálat – a hagyományos objektum-központú műemléki szemlélettől eltérően - már képes lehet arra, hogy a települések arculatát pozitív értelemben meghatározó építészeti és táji hagyományt, mint összértéket, annak valós fizikai közegében és összefüggéseiben mutassa be. Ezért ahol a helyi értékvédelem csupán kiragadott épületek, esetleg egyes utcaszakaszok, utcaképek vizsgálatában és védetté nyilvánításában merül ki, és a fenti szellemben és részletezettséggel nem készült el a települési értékvizsgálat, ott azt javasolt haladéktalanul pótolni. A megfelelően dokumentált értékvizsgálat ugyanis az Arculatterv egyik legfontosabb kiindulási dokumentuma lesz.

Javaslat a *Tipológia* alkalmazására és továbbfejlesztésére

A Meggyesi-féle (1994) tipológiából kiindulva (továbbiakban: a Tipológia) a könnyebb áttekinthetőség és kezelhetőség miatt javasolt az adott településre jellemző hagyományos beépítések típusokba sorolása, az egyes típusok jellegzetességeinek meghatározása (tetők, tetőidomok; építészeti arányok; tipikus anyaghasználat; részletképzések: nyílászárók, homlokzati tagolás, ereszkialakítás, tetőnyílások, egyéb jellegzetességek alapján), használati/esztétikai konfliktusaik feltárása. Az adatlapokon bemutatható információk mellett célszerű kitérni az adott típus továbbélési lehetőségeire (energetikai és funkcionális korszerűsítés lehetséges irányaira)

Gödöllőre hagyományos paraszti, polgári épületeinek néhány jellemző típusa
sematikus illusztráció a típusokba sorolás megkönnyítésére

Fejlesztési elképzelések, Városképi Stratégia és Arculatterv

Fontos áttekinteni a stratégiai dokumentumokban korábban megfogalmazott jövőképet, illetve a kitűzött célokat, fejlesztési irányokat, hogy azok hol, milyen módon érintik a települési arculatot. Tulajdonképpen éppen ez a célja a rendezési tervekkel párhuzamosan készülő Örökségvédelmi hatástanulmányoknak, szemléletesebb képet kaphatunk azonban akkor, ha a fejlesztésre kijelölt területek elhelyezkedését összevetjük a Települési értékvizsgálat térképével, és levonjuk a szükséges következtetéseket.

Övezeti rendszer kialakítása

Ideális esetben az övezeti struktúra kialakítására, övezeti paraméterek és egyéb szabályozási előírások meghatározására csak ezután (vagyis a meglévő beépítések analitikus vizsgálata, az átfogó települési értékvizsgálat és a fejlesztési stratégia meghatározása után) kerül sor. Tudjuk azonban, hogy a tervezési rendszer folyamatos fejlődésével, alakulásával ezek a tervek sokszor egymással átfedésben, korábbi hasonló témájú, de sokszor kellően alá nem támasztott anyagok figyelembe vételével és átdolgozásával születnek meg. Mindezeket tudomásul véve törekedni kell arra, hogy a különböző tervek időről időre történő felülvizsgálata során a logikai egymásra épülés érvényesülhessen, és a különböző vizsgálati anyagok, tervek akár oda-vissza hatással lehessenek egymásra.

Városképi Stratégia és Arculatterv kidolgozása

A problémafelvetésben már tárgyaltuk, hogy a Városképi Stratégia és Arculatterv, (rövidebben Városképi Arculatterv) legfőbb célja egy koherens városépítészeti koncepció konszenzussal történő összeállítása, és ez alapján ajánlások megfogalmazása, aminek előremutató, dinamizáló hatása tud lenni. Ez egy olyan átfogó munka, ami képes iránymutatást adni mind az építetőknek, mind a tervezőknek, mind az engedélyezésben, várospolitikai döntéshozásban résztvevőknek, ezért elengedhetetlen a laikus és szakmai diskurzus összehangolása.

Ennek során:

- foglalkozni kell nem csak az értékek feltérképezésével, hanem a kedvezőtlen jelenségek elemzésével is (Isd. WinklerGábor-féle terv (2003) és az angol karaktertervek),
- fel kell tárni azokat a problémákat, amelyek a mindennapi hatósági, építésügyi gyakorlatban felmerülnek és javaslatokat adni a megoldásukra,
- törekedni kell a stílus-független, csupán esztétikai minőséget leíró szempontok és kritériumok megfogalmazása
- meg kell teremteni a fejlesztési-, rendezési tervekkel való összhangját.

1. lépés: Városképi helyzetkép összeállítása

A fentebb vázolt vizsgálatok és dokumentumok (rendezési terveket megalapozó analitikus és települési értékvizsgálatok, stratégiai dokumentumok) alapján elkészíthető egy térképi formában ábrázolt összegző helyzetértékelés. Ezt általában Problématérképnek szokták nevezni, én azonban - tekintve, hogy értékes elemeket illetve lehetőségeket is tartalmaz – ezt a semlegesebb elnevezést javaslom.

Javasolt tartalmi elemei a következők:

A) Különböző karakterű területek lehatárolása, egységes ábrázolása és számozása (jelölése)

Védendő karakterű területek: ide sorolhatók

- a különböző homogén karakterű, jellemzően hagyományos beépítést mutató területek,
- az inhomogén, de erőteljes karakterű vegyes területek

Formálandó karakterű területek:

- inhomogén, zavaróan vegyes képet (pl.: drasztikus léptékváltásokat) mutató területek lehatárolása
- zárványszerű településrészek (pl.: hagyományos beépítésű területbe ékelődő lakótelepek)
- jelentős tartalékkal bíró, átalakulás előtt álló területek (beépítésre szánt övezetben lévő üres, vagy rossz állagú, vagy a megengedettnél jóval alacsonyabb épületekkel beépített telkek sűrűsödése)

Kialakítandó karakterű területek

- új beépítésre szánt területek

B) Történeti kontinuitásban való szakadások kirajzolása (roncsolt városszövetek)

C) Jelentősebb fejlesztési területek kijelölése

2. lépés: Városképi Stratégia megfogalmazása

A helyzetkép felállítása után a beavatkozások stratégiai megtervezésére, prioritások a konszenzusos módon történő kijelölésére van szükség (lsd.: *A közösségi bevonás lehetőségei* című fejezetnél). A hangsúlyokat a település egyéb stratégiai célkitűzéseivel összhangban célszerű meghatározni, vizsgálva az egymást erősítő beavatkozások lehetőségét, kapcsolódási pontjait. A Helyzettérképen jelölésre került különböző területek eltérő beavatkozásokat igényelnek. Erre vonatkozó általános ajánlások:

Védendő karakterű területeken:

- a kor követelményeinek megfelelő, az örökségi értéket tiszteletben tartó, fenntartható épülethasználat lehetőségeinek feltárása (integrált városképi értékvédelem) a tipológiai vizsgálatban épülettípusonként megállapított használati konfliktusok feloldási lehetőségeire vonatkozó javaslatok bemutatása.
- beállt, jórészt kialakult területen a hasonló funkciójú új építmények (foghíjak beépülése) tervezése esetén az alkalmazkodás kívánt módjának meghatározása (mely jellemzők legyenek a meghatározók: anyaghasználat, tömegarányok, szerkesztési rendszer, tagoltság mértéke, nyílászárók ritmusa? ezek együtt?). Ennek kialakításakor javasolt a felszínes kapcsolódási felületek (pl.: egyes konkrét részletek formai imitációja) helyett a mélyebb, strukturális törvényszerűségek feltárására, és az annak szellemében történő formálás lehetőségeinek bemutatása.
- Megújuló-energia hasznosítására szolgáló berendezések hagyományos városképbe integrálására tett javaslatok

Formálandó karakterű területeken:

- inhomogén területek esetében a meglévő épületállomány városképi értéket képviselő közös jellemzőinek feltárása, ezek erősítésének és megőrzési lehetőségeinek bemutatása
- kerülendő megoldások, épülettípusok bemutatása
- a harmónia megteremtésében, zárványszerű településrészek esetén a kapcsolódó városszövettel való kapcsolatteremtésben kiemelt szerepe lehet a közterületi arculat fejlesztésének, ami formailag semleges, de magas minőséget képviselő térelemekkel, utcabútorokkal összefoghatja az esetenként széthúzó, heterogén építészeti környezetet.

Kialakítandó karakterű területeken:

- új építészeti arculat kapcsolódási pontjainak feltárása a hagyományos környezettel. Ez jóval szabadabban kezelhető, mint a homogén karakterű területek esetében. Cél lehet a típussteremtés: egy-egy hagyományos, városképi értékkel bíró jellegzetes forma kortárs eszközökkel való megfogalmazásának preferálása.

Roncsolt városszövet esetében:

A hagyományos települési struktúrától idegen, nagyarányú léptékbeli váltást képviselő területek esetén (pl. kisvárosi, kertvárosi lakóterületbe ékelődő lakótelepek) a beavatkozásoknak különböző mértékei, fokozatai lehetnek.

- legegyszerűbb beavatkozási mód: a színdinamika, színhasználat térérzetre gyakorolt hatásainak kihasználása lehet. Ez annál inkább aktuális kérdés, mivel az egységes kialakítással, egy időben megvalósított épületek homlokzati felületei mára megérették a felújításra, energetikai korszerűsítésre. A társasháziasított épület-állomány egyes lakóközösségei külön-külön pályázhatnak és nyerhetnek

támogatást a homlokzati felújításra. Amennyiben ezt a folyamatot nem fogja össze senki, a korábban egységes megjelenésű lakótelep vizuálisan teljesen széteshet, még nagyobb károkat okozva ezzel a városképben. A színhasználat helyes megválasztásával, az optikai torzítások, hangsúlyelhelyezések alkalmazásával a városszövet kapcsolódó hagyományos, (adott esetben örökségi értéket képviselő) elemeivel való diszharmónia enyhíthető.

- utcák hiányzó térfalainak visszaidézése (kiegészítő építményekkel, zöldfelületi elemekkel)
- részleges, esetleg teljes visszabontás reális lehetőségeinek vizsgálata

Egyéb, egyedi elbírálást igénylő területek:

- jelentős műemléki épület fejlesztési dokumentumokban tervezett bővítése (pl. Gödöllői Grassalkovich-kastély új szállodával való bővítése)
- műemléki környezetben megvalósuló, jelentős tervezett beruházás (pl. fenti kastély környezetében tervezett új torna-csarnok)
- homogén karakterű területbe ékelődő jelentősebb, eltérő funkciójú vagy léptékében nagyobb épület
- problémás, rendezetlen meglévő városképi elemek jövőbeli felszámolásának elősegítése, átalakulásának megfelelő mederbe terelése

Ilyen és hasonló, egyedi elbírálást igénylő kiemelt beavatkozási pontokra is célszerű olyan irányelveket megfogalmazni, ami megteremti a kohéziót a Városképi Stratégia egyéb elemeivel és fő célkitűzéseivel.

3. lépés: Városkép-arcuati Konceptiótérkép összeállítása

A Városképi Stratégia illusztrálására és vizuális bemutatására javasolt összeállítani egy beavatkozási térképet. Ezen jelölhetők a Városképi Stratégiában prioritásként meghatározott beavatkozási területek.

4. lépés: A megvalósítás megtervezése

A Városképi Stratégia reális megvalósíthatóságának lehetőségeit magában az Arculattervben javasolt áttekinteni és bemutatni. A megvalósításhoz

hozzájárulhatnak a településen korábban működő, vagy a Stratégiával párhuzamosan kidolgozásra kerülő helyi örökségvédelmi támogatási rendszerek, beruházási alapok. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy az ilyen jellegű programok akkor válhatnak sikeressé, ha közösséget aktív szerepvállalásra tudják bírni. Az erre vonatkozó ajánlásokat alább, a *Városképi Stratégia megvalósulását támogató alternatív várospolitikai eszközök*, valamint a *Közösségi bevonás lehetőségei* című fejezetek tárgyalják.

Városképi Arculatterv kapcsolata a fejlesztési és rendezési tervekkel

Tervezési gyakorlatba történő integrálás lehetőségei

Fejlesztési tervekkel való összhang

A település fejlesztési típusú dokumentumaiban (Településfejlesztési Konceptió, IVS) meghatározott alapvető koncepcionális elhatározásoknak vissza kell tükröződnie az Arculattervben, ugyanakkor azt is érdemes számításba venni, hogy az Arculatterv és Városképi Stratégiai megfogalmazhat olyan új elemeket, amik árnyalják a fejlesztési irányokat. Ezeket az esetleges felülvizsgálatok során célszerű bedolgozni és szerepeltetni a fejlesztési tervekben is.

Példa:

Gödöllő fejlesztési dokumentumaiban szerepel az „öko-várossá válás víziója”, ugyanakkor a hatályos helyi építési szabályzat a napkollektorok, napelemek közterületről látható módon való elhelyezését tiltja. A rendezési tervben tehát meg kell teremteni a lehetőségét, hogy a koncepcióban kitűzött cél megvalósulhasson, a Városképi Arculattervben pedig ajánlást kell megfogalmazni arra vonatkozóan, hogy ezek a városképi szempontból újnak számító elemek hogyan tudnak a hagyományos környezetbe integrált módon megjelenni.

Rendezési tervvel való összhang

Rendezési tervekben a városkép-formálást csupán ökölszabály-szerű illeszkedési előírásokkal lehet általánosan leírni. Ezen keretek között nincs mód az egyes egyedi eseteket kezelni tudó egyedi elbírálási lehetőségnek teret adni. A jogszabályban tehát általánosan alkalmazható, könnyen számonkérhető, mérhető adatok rögzítése van lehetőség. Ilyen lehet például a tetőhajlásszög mértékének, az anyaghasználatnak, vagy az oromfal maximális szélességének meghatározása. Az ezeknek az előírásoknak való megfelelés az építéshatósági gyakorlatban egyszerűen megítélhető.

Az arculatformáláshoz azonban fentiek lefektetése csak szükséges, de nem elégséges feltétel. Meg kell ugyanis teremteni az egyes egyedi helyzetekhez, viszonyokhoz való alkalmazkodás lehetőségét, ami csak bizonyos kompozíciós elvek, figyelembe veendő szempontok meghatározásával írható le. Ezeket már a Városképi Arculattervben jóval rugalmasabb dokumentumában lehet rögzíteni, ami fenti szabályrendszer kiegészítéseként tudja elérni optimális hatását. Városképi Arculatterv tehát a sematikus illeszkedési elvektől való eltérés lehetőségét hivatott megadni. A Városképi Arculattervnek való megfelelés megítélése azonban magas fokú szakmai kompetenciát igényel, ami a főépítészeket, tervtanácsokat állítja kihívás elé.

Közösségi részvétel lehetőségei

- a Stratégia megalkotásának és megvalósításának különböző fázisaiban

Az Új kihívások című fejezetben már utaltam rá, hogy a helyi közügyeket érintő kérdésekben a közösség aktív részvétele általános követelménnyé kezd válni. És mi sem számít inkább közügynek, mint a közös életterek alakításának, formálásának kérdése.

A részvételi városmegújításnak mára széleskörű szakirodalma van, és kezdenek gyarapodni alkalmazásának gyakorlati példái is. Jelentőségét a városképi arculat szempontjából nem csak abban látom, hogy a biztosíthatja a program elfogadottságát, hanem főként abban, hogy a párbeszéd során formálódhat maga az elképzelés is, a „kognitív térképek közelebb kerülnek egymáshoz” (Pallai, 2010) – rögződhetnek, elmélyülhetnek a közösen feltárt és megismert értékek.

A közösség részvétele annál is inkább fontos, hiszen, mint azt már fentebb említettük, a civil lakosság (legtöbbször spontán módon) az egyik legaktívabb formálója a városképnek. Célszerű ezért a tudatos arculatformálásba is bekapcsolni őket. Erre az alábbi lehetőségek adódnak:

-

- **Részvétel az értékfelmérésben**, települési értékek felmérésével kapcsolatos információ-gyűjtésben. Erre jó példa a www.muemlekem.hu mintegy 4 éve folyamatosan működő, játékszerűen megszervezett fotópályázata, ahol a műemlékek hivatalos jegyzékén, valamint a helyi védettségek (nem teljes) listáján szereplő emlékek felkeresésével, ezekről szóló fotódokumentáció, állapotfelmérés és kiegészítő információk feltöltésével lehet pontokat gyűjteni. Az

aktuális állapot értékelésének egységes szempontrendszerét a honlap által közölt útmutatás biztosítja. A játék éves összegzés utáni nyertesei időről időre díjazásban részesülnek. Hozadéka nem csak az épített örökség játékos népszerűsítése, hanem komoly dokumentációs anyag összegyűjtése, ami a műemlékvédelemben, helyi örökségvédelemben gyakorlatban is felhasználható.

- **Részvétel a koncepcióalkotásban:** erre megfelelő lehet például a lakosság bevonása a Városképi Stratégiában meghatározandó beavatkozási területek prioritásainak kialakításába.
- **Részvétel a megvalósításban:** a Stratégia megvalósítása hosszú távú és sok-sok résztvevőt igénylő folyamat. A lakosság a spontán arculatformálási kompetenciáján túl (amelyet a szemléletformálással lehet terelgetni), különböző ösztönző programokon való részvétellel tudatosan is részese lehet a kitűzött célok megvalósításának. Ezekkel a programokkal foglalkozom a következő fejezetben.

A hatékony közösségi részvétel a különböző csoportok eltérő módon való megszólítását igényli. Ebben a vonatkozásban külön fókuszcsoporthoz jelenthetnek:

- a településen élő és dolgozó művészek
- a műszaki értelmiség
- a gyermekes szülők
- az idősek
- egyéb jellegzetes csoportok (pl. egyetemváros esetén az egyetemisták)

Az egyes városrészek lakossága egy-egy helyi ügy felkarolása érdekében általában önállóan is aktivizálható.

Példa egy közösségi kert aktív gondozására
(forrás: www.avarositanya.hu)

A Városképi Stratégia megvalósulását támogató alternatív várospolitikai eszközök

Mint ahogy jelen gazdasági helyzetben annak sincs nagy realitása, hogy az értékvédelemmel kapcsolatos támogatások köre bővüljön, vagy egyáltalán kialakulna ott, ahol eddig nem működött, a városképi arculat formálásának elősegítésére is többnyire alternatív megoldásokban kell gondolkodni. Ilyenek lehet például:

- érdemi tájékoztatás, információátadás, „software”- típusú támogatások (műszaki megoldások ismertetése, esztétikai orientálás, környezetkultúra értékeire való figyelemfelhívás)
- értékvédő közösségi magatartás kialakítása, „értő közönség kinevelése” népszerűsítő akciókkal, városi sétákkal (minta: Kulturális Örökség Napok, Budapest 100, stb...)
- közösség erőforrásaira alapozott értékvédelem (értékvédő egyesületek tevékenysége, közmunka, közadakozás)

Az értékvédő közösségi magatartásra jó példa a Wekerle telep civil aktivitása, ahol maguk a lakók ébredtek rá a „wekerlei” építészeti arculat megőrzésének a fontosságára. A civil kezdeményezés közösségi forrásokat is be tudott kapcsolni a főként homlokzati nyílászáró-cserékre, energia-hatékony felújításokra irányuló programba (Lsd. még a keretes írást).

Wekerle-telep civil kezdeményezései

A Wekerlei Társaskör Egyesület a wekerlei értékek megőrzése érdekében munkálkodik. Első lépésként elindították „A ház szeme” című programot, amelyre közösségi támogatási forrásokat is elnyertek. A 2009 októberében elindult kezdeményezés a Wekerle telep hagyományos fa nyílászáróinak felújításához, eredeti mintára, illetve

annak korszerűsített verziójának után-gyártásához nyújt támogatást, hozzájárulva ezzel az egységes wekerlei építészeti arculat továbbéléséhez. Az Egyesület a gyártmányterveket a Wekerlei Építész Klubbal dolgoztatta ki. A hatóságok közreműködésével kidolgoztak egy egyszerűsített engedélyezési procedúrát, a kivitelezésre pedig a programhoz csatlakozó előminősített asztalos cégeket ajánlanak, akik a gyártmánytervek alapján mintadarabokat készíttettek el, hogy meggyőzzék a lakástulajdonosokat az új nyílászárók esztétikai és korszerű műszaki minőségéről. (részletes projektleírás a www.wekerletelep.hu/haz_szeme weboldalon található).

Az egyesület kezdeményezte az *Energia-hatékony Wekerle* elnevezésű programot is, amelyben műemléki és energetikai szakemberek, valamint a lakosság bevonásával olyan műszaki megoldásokat keresnek, amelyek egyaránt megfelelnek az örökségvédelmi és a korszerű energetikai követelményeknek. Részletek: www.energiahatekonywekerle.blog.hu

Közben az Energiahatékony Wekerle csapata hadi tervet készített

Wekerletelep, 2012. március 28.

- Működik a NFIV-el működésük. Az első, akik vették a blogot, fórumot is.
- Tartsák a kapcsolatot a társasági nyelvről!
- Szívesen segít az ablakcsereprogramban, egyéb szerelésben.

Tegnap az előző feladatokkal váltottam magamra az EHKV kapcsán:
- műszaki cikkek (pl. tanácsadók) drávul!
Közben:
- vállalkozó írta ki a felhívást
- későbbiekben szociális, nagy stb...)

Az Energiahatékony Wekerle felhívás kiírásának 4 főszereplője:
- Készítik a pályázati anyagot.
- Keresik a felhívást, amire az országos hírű információt rendszeresen közzétesz az újabb hírek.

Én pedig azt vállaltam, hogy
- hozzájárulok a vállalkozói felhívás nyitása előtt az EHKV-n a belső közösgébe lévő híreket, mind a két oldalról, mind gyár és oldalról!

Forrás: www.energiahatekonywekerle.blog.hu

Hasznos továbbá az alulról jövő, civil kezdeményezéseknek a felkarolása és Stratégia célkitűzéseinek irányába történő orientálása.

Példa:

Gödöllőn civil szervezetek (greendependent, kertbarátok köre, nagycsaládosok egyesülete, ...) egymással összefogva kezdeményezték – számos település és budapesti kerület példa alapján - a Virágos Gödöllőért cím alapítását és adományozásának bevezetését, vagy a fentebb már említett Tiszte udvar, rendes ház program beindítását. A városvezetés a Főépítési Iroda közreműködésével felkarolta a kezdeményezést, és megpróbálja olyan irányba terelni a program részletes kidolgozását és kiírását, hogy a szempontrendszer kibővüljön, és a város stratégiai céljaival összhangban szerepet kapjanak benne a fenntarthatóság, a helyi hagyományokkal bíró arculati elemekhez való illeszkedés követelményei is. Ezt az irányt továbbvive a greendependent helyi szervezete olyan kritériumrendszert dolgozott ki, ami az eredeti koncepciónál jóval komplexebb és árnyaltabb módon, a jelenkor kihívásaira reagálva kívánja kezelni az „esztétikus városkép” elérni vágyott vízióját.

6. A Városképi Stratégia kommunikációja

Optimális megjelenési formák vizsgálata

- kiadvány, városi honlap, interaktív megjelenési formák: séták, fórumok, műhelyek szervezése

A részvételi városarculat-fejlesztés és a Stratégia megvalósulását támogató fentebb említett alternatív eszközök akkor fognak működni, ha a mai kor kommunikációs lehetőségeit a lehető legteljesebb módon alkalmazzuk, és felhasználjuk a rendelkezésre álló összes csatornát az információcserére.

Az alternatív terműfajok értékelésénél már említettem, hogy az egyik legnagyobb korlátjukat abban látom, hogy egy szakértői csoport által készített, lezárt dokumentumról van szó, ami nem tesz fel kérdéseket, nem szólítja meg az arculatformálásban résztvevőket, csak a kész megoldásokat mutatja be, és még ezeket sem próbálták széleskörűen elterjeszteni, ismertté tenni.

Jelen munkában felvázolt módszer tulajdonképpen nem egy újabb dokumentum elkészítésének szükségességét vizionálja, amit be lehet tenni a fiókba a többi mellé. Sokkal inkább egy olyan platform megteremtését, ami képes információkat közvetíteni és egyben teret ad az információkkal kapcsolatos folyamatos kommunikációnak is. Erre ma a legjobb eszköz kétség kívül egy internetes honlap és/vagy blog működtetése, ami képes egyszerre megjeleníteni az állandó és napi aktualitással rendelkező információkat, (esetünkben a Városképi Stratégiát illetve a megvalósulását nyomon követő különböző akciókat, programokat) naprakész, alkalmas az interakcióra. Példaként erre bemutatok egy olyan platformot, ami ezen az elven működik, és ami minta lehet a jelen munkában felvázolt célok kommunikálására is (Isd. keretes írást).

Példa:

A magyarországi példák közül megemlíthető a Virágos Magyarországért mozgalom honlapja (<http://www.viragosmagyarország.hu>): amelyen a versenyen való részvétel feltételrendszerén és a zsűrizés szempontjain túl tematikus ismeretterjesztő, tájékoztató anyagok is fent vannak, pl. a ház körüli teendőkről, kertművelésről. Interaktivitás ebben kevesebb, a laikusokhoz szóló szakmai tartalom azonban hasznos eleme.

Nieder-Österreich (NÖ) Gestalten

Felső-Auszria környezet-kultúrájának fejlesztésén 30 éve dolgozik a Nieder-Österreich Gestalten (röviden NÖ Gestalten). Honlapjuk informatív módon mutatja be sokrétű tevékenységüket, melynek fókuszterületei:

- szolár építészet
- energiahatékony építészet
- új beépítési és települési struktúrák
- kortárs formanyelv alkalmazása az új építések illetve hozzáépítések során

Különböző szolgáltatásaik vannak:

- ingyenesen igényelhető broszúrák
- szemináriumok
- építkezési tanácsadás
- szakmai napok szervezése

A honlapon ezen kívül a következők szerepelnek

- mintegy 45 témában működtetnek fórumot (pl.: régi épületek homlokzatfelújítása, agyagvakolat, ...), ahol szakértő válaszol a kérdésekre
- példák bemutatása új építésű házakra, felújításokra (fotók, projektleírások)
- tanulmányok NÖ építészetéről (kritikai dialógus)
- tematikus cikkek: alapvető tudnivalók az építkezésről
- olvasói platform: fotókat lehet feltölteni különböző témákban (pl.: ajtók-kapuk-zárak, hátsókert, virágok, víz, útszéli keresztek, stb.)
- nemzetközi kitekintés: eltérő építési kultúrák bemutatása
- Nemsitt – bontott építőanyag-börze

A honlap mellett 2-3 havonta megjelenő, on-line is elérhető magazint jelentetnek meg hasonló témákkal. Ennek egyik lapja látható a képen, ami épp egy rendezvényükről (városbemutató sétáról és az ehhez kapcsolódó beszélgetésekről, eseményekről) számol be

www.noegestalten.at

7. A javasolt metodika továbbfejlesztésének lehetőségei

A megvalósulás értékelésének szempontjai

A felvázolt módszerrel, mint azt fentebb említettem nem egy egyszeri tervezési munka eredményeként létrejövő zárt dokumentum létrehozása a cél, hanem egy tartalommal folyamatosan töltődő anyagé, ami kiindulásként lefekteti a fő célkitűzéseket, meghatározza az elveket, ajánlásokat és megoldási lehetőségeket mutat be és felvázolja a megvalósítás irányait, de – természetesen mindezeket szem előtt tartva – a folyamatos interakciók során képes az indokolt változásra.

Emellett időről időre célszerű áttekinteni az elért eredményeket, kiértékelni a tapasztalatokat és ezeket vizuálisan is bemutatni. A legegyszerűbb ilyen-volt-ilyen-lelt képsorok és az eredményeket elismerő, így a résztvevőknek további motivációt nyújtani képes beszámolókkal mellett a komolyabb, szakmai kritikai dialógusnak is helyet kell adni.

Továbbfejleszthetőség irányai

Már a tartalmi vázlat összeállításánál bekerült ez az utolsó pont a szakdolgozatba, érzelve, hogy a választott téma maradéktalan körüljárása már túlmutat egy szakdolgozat keretein, és hogy meggyőző eredmény csak a folyamatos, a közösséggel együtt végzett interakciók folyamán tud és fog kialakulni, a javasolt metodika pedig ezekkel a tapasztalatokkal tud fejlődni. Nem gondolom, hogy ez a bemutatott módszer már megérett arra, hogy a kisvárosi arculatformálásra széles körben és általánosan használható legyen. Első lépésként azonban el lehet kezdeni egy Minta- Városképi Arculatterv és Minta-Városképi Stratégia kidolgozását az anyagban megfogalmazott elvek alapján. Meg kell teremteni a fentebb vázolt kommunikációs platformot és be kell indítani a programot. Meggyőződésem, hogy már ennek kivitelezése során is körvonalazódnak a módszer fejlesztési lehetőségei, amit ezeknek megfelelően rugalmasan hozzá lehet idomítani.

Mindezek után az előző fejezetben említett módon szükséges kiértékelni a tapasztalatokat, és ennek eredményei alapján lehet majd reményeim szerint a metodikát mintaként ajánlani.

Irodalomjegyzék:

- Déry Attila: A forma visszaszerzése, Terc, 2002.
- Kunszt György: Értékválság az építészetben, Terc, 2003.
- Borvendég Béla: Architectura, quo vadis, Terc, 2005.
- Moravánszky Á. – M. Gyöngy Katalin: A stílus – Kritikai antológia, Terc, 2009.
- Meggyesi Tamás: Települési kultúráink, Terc, 2008.
- Meggyesi Tamás - Locsmánci Gábor: Beépítési típusok Magyarországon, Budapest PMMF Urbanisztika Tanszék, 1994.
- Meggyesi Tamás: Az egészséges város, Baja "Környezet és egészség" című konferencia, 1994.
- Meggyesi Tamás: Településfejlesztés, Egyetemi jegyzet, 2006.
- Orosz Bálint: Az épített örökség védelmének szerepe a falumegújításban Magyarországon, in Falu Város Régió, 1999/6. szám
- Janáky István: Az építészeti szépség rejtekei Magyarországon, Terc, 2004.
- Mérő László: Mindenki másképp egyforma, Tercium, 2007.
- Radnóti Sándor: Jó ízlés, rossz ízlés, Mindentudás egyeteme 2003.
- Kecskés Tibor: A spontán, avagy az akaratlan építészeti formálás természetrajza, MOMÉ DLA értekezés, 2011.
- Tótpál Judit: Rétegződések, DLA értekezés, 2007.
- Bardóczi Sándor: K-vonal: A köztér-brand gátjai, Építészfórum, 2009.
- Janesch Péter: Janáky István kiállításának megnyitó beszéde, 1998.
- Papp-Váry Árpád Ferenc: Országmárkázástól a versenyképes identitásig - A country branding megjelenése, céljai és természete (<http://www.papp-vary.hu>)
- Milyen stílusú házban lakna szívesen? Internetes szavazás, www.koos.hu, 2008-
- EUROPEAN MANIFEST CITTASLOW, <http://www.cittaslow.org>
- Pallai Katalin: előadás az Urbanista szakmérnöki kurzuson, 2010
- Tiszta udvar, rendes ház - régi jelszó, új mozgalmak, MR1 Kossuth Rádió, Napközben, 2010.04.02. (<http://www.mr1-kossuth.hu/archivum/tiszta-udvar-rendes-haz-regi-jelszo-uj-mozgalmak.html>)
- Simon Mariann: HELYEK ÉS SZELLEMEK - A genius loci a kilencvenes évek hazai építészetében, in Architectura Hungariae – Kortárs Építészet, IV. évf. 4. szám, 2002.
- www.vizualis-arculat.hu

Áttekintett tervek:

- Budapest Karakterterv Metodika, Építész Stúdió, 1992.
 - Budapest Karakterterkép, Értékkataszter, Építész Stúdió, 1992.
 - Budapest, Alsó-Víziváros Értékkatasztere, Építész Stúdió, 1992.
 - Galgahévíz Karakterterve, 1995.
 - Pécs Megyei Jogú Város Vizuális Arculatterve, 2005.
 - Winkler Gábor: Útmutató építkezőknek – Őrség, Vend-vidék, Vasi Hegyhát; Sopron, 2003.
 - Czimondor Katalin: Kisszékely – Nagyszékely építészeti örökségének védelme, SZIE, TDK dolgozat
-
- Aberdeen Citc Council, FOOTDEE, Conversation Area 6 DESIGN GUIDE
 - Camden, LOCAL CHARACTER
 - The Costwold DESIGN CODE, Costwold District Council, 2000.
 - Basingstoke and Deane, Development Control – Design Guide, 2001.
 - Cheltenham Borough Council, Shopfront Desig Guide, 2004.